

Mitäs jos ajateltais toisin?

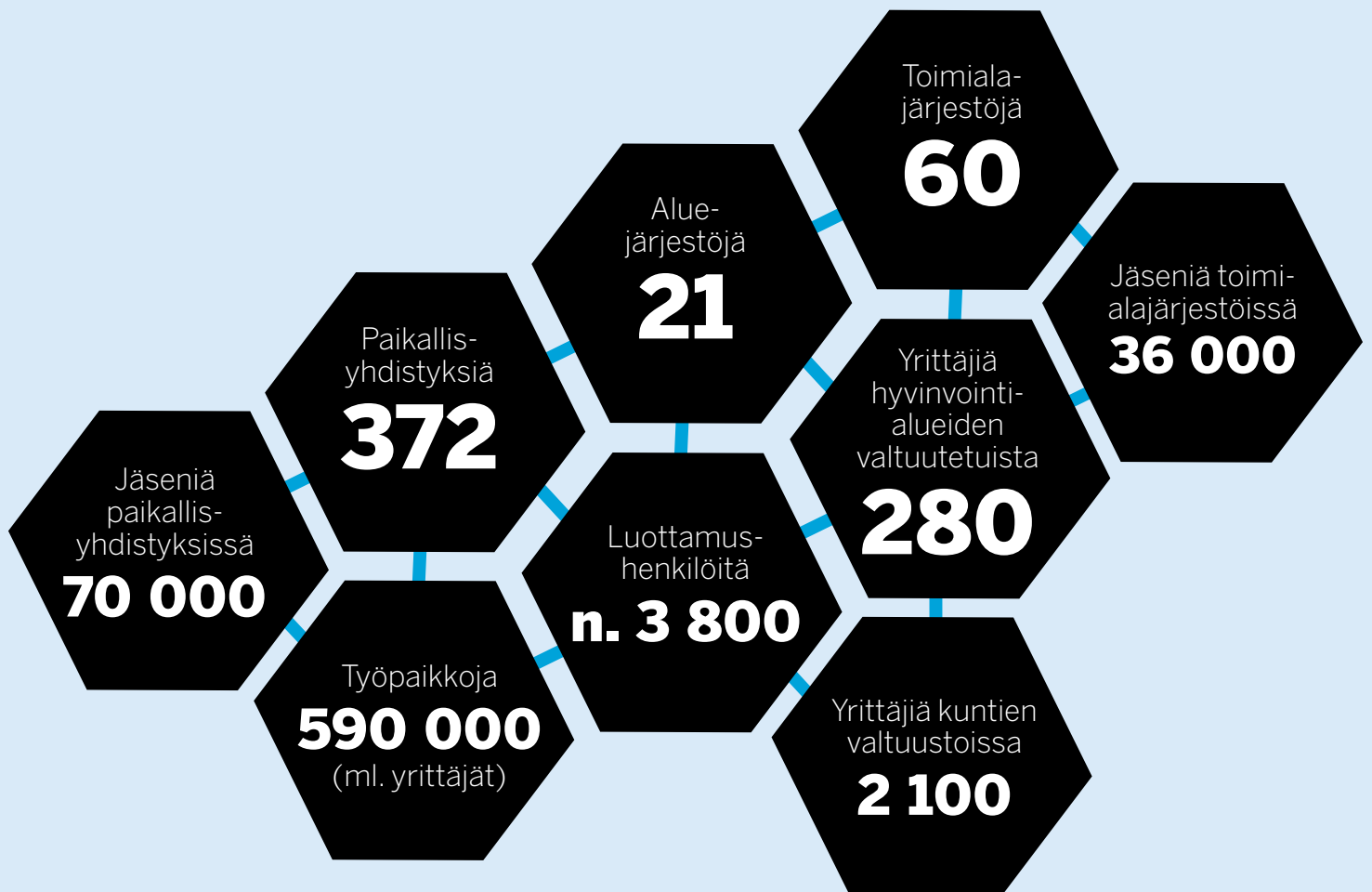
ALUEVAALIT 2025

Suomen Yrittäjien vaaliohjelma

HYVÄKSYTTY HALLITUKSESSA 26.11.2024

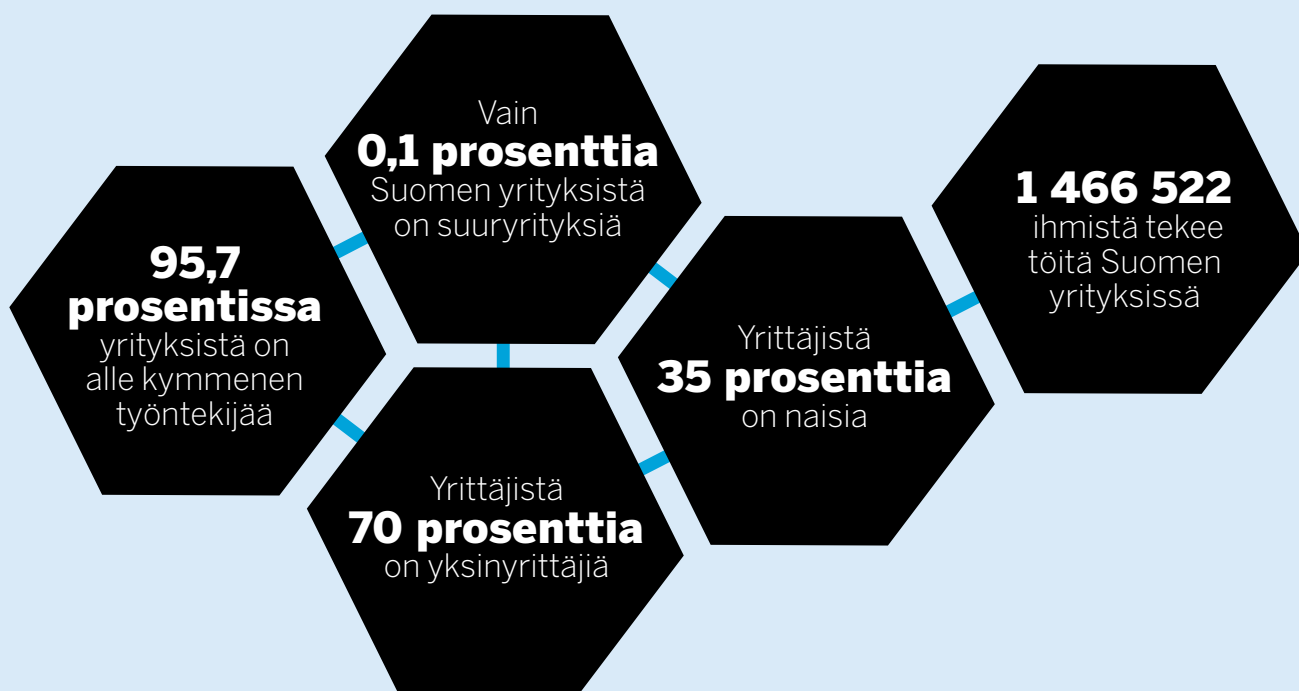
 Yrittäjät

Yrittäjien perustama järjestö

Suomi on pienten yritysten maa

Suomessa on 455 265 yritystä*

*Lähde: Tilastokeskus 2022, Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, pl. maa-, metsä- ja kalatalous

Sisällys

1. Kymmenen kärkeä aluevaaleihin	5
2. Hyvinvointialueiden rooli yhteiskunnassa	6
2.1. Hyvinvointialueiden alkutaival	6
2.2. Julkinen talous syvissä ongelmissa	7
2.3. Talous luo raamit parhaille hyvinvointipalveluille.	7
2.4. Valtiontalouden raamit – hyvinvointialueen talousvastuu	8
2.5. Palveluita saatava Suomesta samoin ehdoin kuin ulkomailta	8
2.6. Huoltovarmuuden ja varautumisen merkitys korostunut.	9
2.7. Hyvinvointialueiden rooli tutkimus-, kehitys- ja investointihankkeissa	9
3. Palvelustrategiaan kannattaa panostaa – yritykset mukaan tuottajiksi.	10
3.1. Palvelustrategian valmisteluun kannattaa panostaa.	10
3.2. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	11
4. Kustannustietoisuuden lisääminen	12
4.1. Palveluiden yksikkökustannusten avoimuus ja vertailtavuus on tärkeää	12
4.2. Yksikköhintojen vertailtavuus	12
5. Yritysvaikutusten arvioinnista tukea päätöksentekoon	14
6. Ostopalvelut eli hankinnat tukemaan alueen elinvoimaa	17
6.1. Markkinavuoropuhelu on onnistuneen hankinnan ensimmäinen askel	17
6.2. Hankinnat jaettava tarkoituksenmukaisiin osiin	18
6.3. Dynaamiset hankinnat erinomainen vaihtoehto puitesopimuksille.	18
6.4. Yksityinen sektori julkisen sektorin kumppanina palvelujen tuottajana	19
6.5. Hyvinvointialueen liikennepalvelut yritysten tuottamana	19
6.6. Hyvinvointialueen omista yhtiöistä luopuminen on alueen elinvoimateko.	20
7. Palveluseteli turvaa lähipalveluita	21
7.1. Palveluseteli on keino lisätä asiakkaan oikeutta valita palveluntuottajansa	21
7.2. Palvelusetelin arvon määrittely	22
7.3. Palvelusetelin arvon tarkistaminen	23
8. Yksityinen sektori julkisen sektorin kumppanina palvelutuotannossa	24
8.1. Ostopalveluvaltuutus käyttöön	24
8.2. Yritysten palvelut tulee olla samanarvoisena vaihtoehtona kuin oma tuotanto	24
8.3. Ostolaskudata avoimeksi.	27
9. Yhteistyö sidosryhmien kanssa	28
9.1. Yhteistyöfoorumit	28
9.2. Elinvoimalupaus	28
10. Sote-sanasto	29

Kymmenen kärkeä

Talous

1. Hyvinvointialue pitää huolta kestävästä julkisesta taloudesta ja on vastuussa verovarojen tehokkaasta käytöstä.
2. Hyvinvointialueet selvittävät oman palvelutuotantonsa kustannukset valtiovarainministeriön yksikkökustannuslaskentahankkeen edellyttämällä tavalla.
3. Hyvinvointialue vastaa ensisijaisesti palveluiden järjestämisestä – palvelut tuottavat ne, joka tuottavat ne laadukkaimmin ja kustannustehokkaimmin.

Elinvoima

4. Toimitaan yhteistyössä yritysten kanssa. Kutsutaan yritykset mukaan suunnittelemaan palveluita ja palvelutuotantoa alueelle perustettavaan yhteistyöfoorumiin.
5. Hyvinvointialueet lisäävät innovaatioyhteistyötä koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden ja pk-yritysten kanssa uusien sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisujen kehittämiseksi.

Palveluiden saatavuus

6. Otetaan käyttöön monituottajamalli, jossa palveluja tuottavat julkisen sektorin ohella yksityiset yritykset ostopalveluilla tai palveluseteleillä.
7. Panostetaan ehkäiseviin palveluihin. Tämä vähentää kalliimpien hoitomuotojen tarvetta ja lisää vaikuttavuutta.

Palvelusetelit

8. Otetaan käyttöön palvelusetelit, ja niiden arvot määritellään oman tuotannon kustannuksia vastaavaksi, ja niiden arvot tarkistetaan vuosittain.

Hankinnat

9. Järjestetään markkinavuoropuheluita ja jaetaan kilpailutukset osiin siten, että myös mikro-, pk-yritykset voivat osallistua niihin.
10. Hankitaan palvelut markkinoilta ja pidättäydytään perustamasta omia in-house-yhtiöitä. Niitä voidaan perustaa vain, kun vastavaa palvelua ei ole hankittavissa markkinoilta.

2. Hyvinvointialueiden rooli yhteiskunnassa

2.1. Hyvinvointialueiden alkutaival

Sosiaali- ja terveydenhuollon kriisi on Suomessa tosiasia. Vuoden 2023 alussa aloittaneiden hyvinvointialueiden piti tuoda leveämpien hartioiden myötä ratkaisuja sote- ja pelastuspalveluiden haasteisiin ja palveluiden saatavuuteen.

Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitoon pääsyn käynneistä 91 prosenttia toteutui 14 vuorokauden kuluessa laillistetulle terveydenhuollon ammattihenkilölle maaliskuussa 2024. 14 vuorokauden enimmäisajan käynneistä 72 prosenttia toteutui sairaanhoitajille tai terveydenhoitajille. Kiireetön hoito avosairaanhoidon lääkärille toteutui maaliskuussa 2024 kahden viikon kuluessa 71 prosentissa käynneistä. (Lähde: Hoitoonpääsy perusterveydenhuollossa –THL)

Elokuun 2024 lopussa yli 166 000 potilasta odotti pääsyä kiireettömään erikoissairaanhoidon hyvinvointialueiden yksiköissä. Kiireettömään erikoissairaanhoidon odottaneiden määrä vastasi huhtikuussa 2024 odottaneiden määrää. (Lähde: Hoitoonpääsy erikoissairaanhoidossa –THL)

Hyvinvointialueilla on talousongelmia, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia vastaava määrä kuntien rahoitusta siirtyi hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Hyvinvointialueiden rahoitus vuodelle 2025 on koko maan tasolla yhteensä noin 26,2 miljardia euroa. Tämä vastaa 23.9.2024 julkaistua valtion vuoden 2025 talousarvioesityksen mukaista tasoa. Rahoitus kasvaa vuoden 2024 rahoitukseen verrattuna noin 2,2 miljardia euroa.

Hyvinvointialueiden rahoitusta tarkistetaan toteutuneita kustannuksia vastaaviksi jälkikäteen.

Rahoituksen taso tarkistetaan kahden vuoden viiveellä vastaamaan koko maan tasolla toteutuneita kustannuksia jälkikäteen. Vuoden 2025 rahoitusta korottaa erityisesti rahoituksen niin sanottu jälkikäteistarkistus, joka on noin 1,41 miljardia euroa vuonna 2025.

Ensimmäinen jälkikäteistarkistus tehdään 2023 toteumatietojen perusteella 2025 rahoitukseen. Vuoden 2025 jälkikäteistarkistus on laskettu hyvinvointialueiden vuoden 2023 tilinpäätösarvotietojen perusteella.

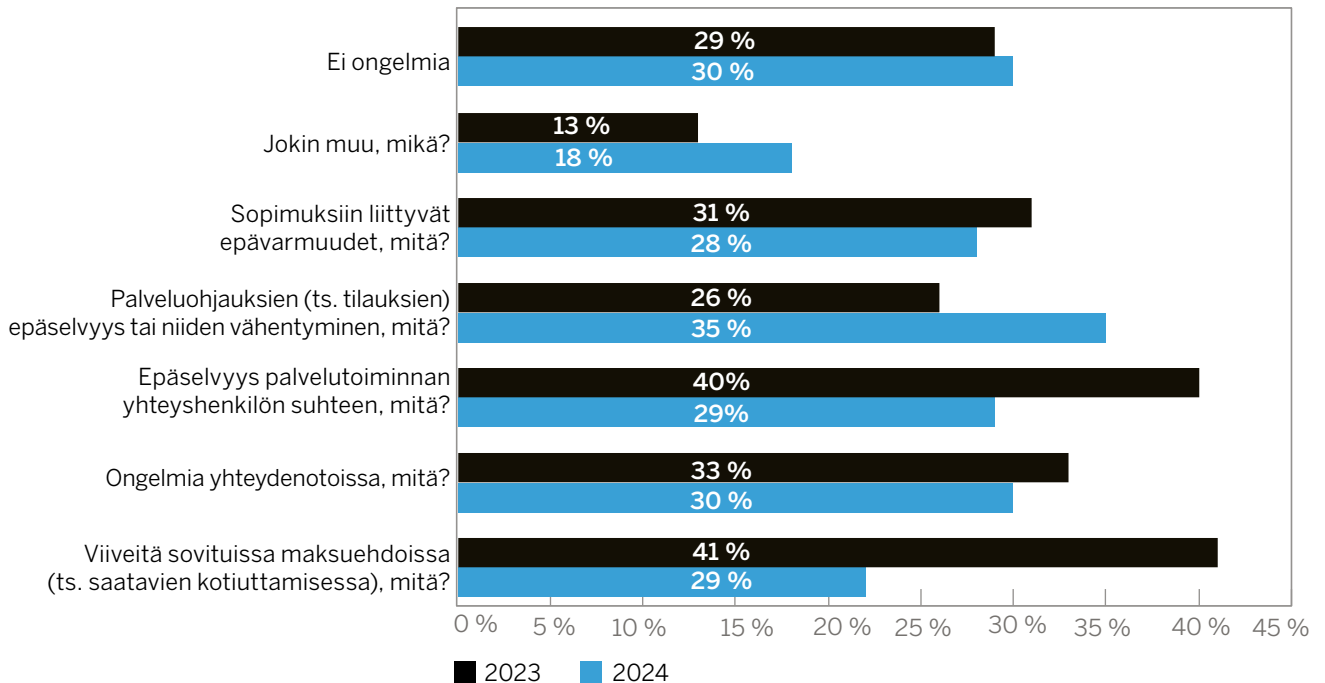
Hyvinvointialueiden on pystyttävä parantamaan tuottavuuttaan merkittävästi, jotta soten tavoitteet voidaan saavuttaa. Valitettavasti monet hyvinvointialueet ovat ratkaisseet taloushaasteitaan vähentämällä ostopalveluita yksityisiltä yrityksiltä. Sen sijaan palvelut tuotetaan joko itse tai ostaen kuntien ja hyvinvointialueiden itse omistamilta in-house-yhtiöiltä. Hyvinvointialueiden perustamisen myötä julkisomisteiset yritykset ovat rynnistäneet yritysten kilpailijoiksi.

Hyvinvointialueiden alkutaival on aiheuttanut myös käytännön ongelmia niille palveluita tuottaville yrityksille, niin sopimusten epäselvyyksiin tai maksuehtoihin liittyen.

Suomen Yrittäjien elokuussa 2024 tekemän kyselyn mukaan tilanne on kuitenkin parantunut vuoden takaisesta, jolloin Yrittäjät kysyi asiaa ensimmäisen kerran. Vuonna 2024 kyselyyn vastasi 391 sotealan yrittäjää ja vuonna 2023 379 yrittäjää. Kyselyyn vastanneista 95 prosenttia oli Suomen Yrittäjien jäseniä vuonna 2024 ja 91 prosenttia vuonna 2023.

On tärkeä muistaa, että hyvinvointialueilla on merkittävä rooli alueiden elinvoiman rakentamisessa. Hyvinvointialue voi luoda elinvoimaa, mikä tukee asukkaiden hyvinvointia.

Onko yrityksellänne ollut ongelmia hyvinvointialueen kanssa?

Lähde: Suomen Yrittäjien sote-kysely 2024 ja 2023.

2.2. Julkinen talous syvissä ongelmassa

Suomen julkisen talouden näkymät ovat vaisut. Suomen talouden kasvu jää lähivuosina heikoksi, eivätkä hallituksen sopeutustoimet riitä kääntämään velkaantumiskehitystä. Julkisen talouden saattaminen lähemmäksi tasapainoa vaatii pitkäjänteisesti sekä tuloihin ja menoihin vaikuttavia konkreettisia toimia että talouskasvua tukevia rakenteellisia uudistuksia.

Julkinen talous ei kestä ennakoitavissa olevaa hyvinvointialueiden menojen kasvua. Tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa ei kyetä ylläpitämään nykyisen kaltaista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelumallia, vaan valtion kansalaisilleen antamaa palvelulupausta on tarkasteltava kriittisesti uudestaan.

2.3. Talous luo raamit parhaalle hyvinvointipalveluille

Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation keskeisenä tavoitteena oli yhteensovittaa ja tuottaa palveluita aiempaa kustannustehokkaammin. Hyvinvointipalvelujen siirtymisen kunnista hyvinvointialueen yhteiseen budjettiin ja yhteisiin rakenteisiin katsottiin mahdollistavan kustannustehokkaamman toiminnan. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna hyvinvointialueiden resurssien rajauksia voidaan pitää koko uudistuksen kantavana ideana.

Sopeuttaessaan toimintaansa käytettävissä olevien resurssien mukaiseksi hyvinvointialueiden on tarkasteltava ja arvioitava toimintaansa strategisesti ja pohdittava toimintojaan laaja-alaisesti uudella tavalla. Hyvinvointialueiden tulee päättää, miten olemassa olevilla resursseilla – rahoituksella,

henkilöstöllä ja infrastruktuurilla – saadaan asukkaalle parhaat palvelut. Mikäli hyvinvointialueilla ei ole halua tai kykyä strategisesti sopeuttaa toimintaansa käytettävissä olevien resurssien mukaiseksi, vaarana on, että palvelut näivettyvät hallitsemattomasti. Pidemmällä aikavälillä vain resurssien näkökulmasta oikein mitoitettut palvelut turvaavat hyvät hyvinvointipalvelut.

Valtiovarainministeriön rooli hyvinvointialueiden ohjauksessa ja rahoituksessa on merkittävä. Nykyinen rahoitusjärjestelmä ei kannusta riittävästi sairauksien ennaltaehkäisyyn eikä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Rahoitusmalli on käännettävä sairauden hoidosta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveysteknologian nykyistä laajempaan hyödyntämiseen. Investointien vaikutuslaskelmien kansallista ohjeistusta tarvitaan.

2.4. Valtiontalouden raamit – hyvinvointialueen talousvastuu

Hyvinvointialueet rahoittavat toimintansa pääosin yleiskatteisella valtion rahoituksella eli valtionosuuksilla. Hyvinvointialueet saavat lisäksi valtionavustuksia, asiakasmaksuja ja muita toimintatuloja sekä rahoitustuottoja. Hyvinvointialueiden menot ja budjetoidut tulot eivät kuitenkaan ole tasapainossa, joten rahoitus ei vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen toiminnasta aiheutuvia kustannuksia. Jo ensimmäisenä toimintavuotena alijäämää kertyi merkittävästi enemmän kuin oli arvioitu.

Hyvinvointialueiden menojen kasvua pyritään hidastamaan pääministeri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa ja julkisen talouden suunnitelmassa päätösperäisin toimin, mukaan lukien keventämällä alueiden tehtäviä sekä alueiden omin sopeutustoimin.

Käytännössä menojen kasvun hillintää toteutetaan ohjausmallin sisältämällä alijäämän

kattamisvelvoitteella, jonka mukaan hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Käytännössä jo ensimmäiset toimintavuodet ovat osoittaneet, ettei nykyinen ohjausmalli kykene varmistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen ja rakenteiden uudistukselle asetettuja taloudellisia tavoitteita.

2.5. Palveluita saatava Suomesta samoin ehdoin kuin ulkomailta

Yrittäjien mielestä kansalaisten on saatava myös Suomessa hankitusta yksityisestä sairaanhoidosta korvaus vastaavin perustein kuin ulkomailta haetusta. SY pitää välttämättömänä, että tuottajien kilpailua vääristävä tilanne korjataan sote-säätelyä uudistamalla, esimerkiksi Kelan sairausvakuutuksen korvausperusteita muuttamalla ja kyseisiä korvauksia korottamalla.

Vuonna 2023 voimaan tulleen lain perusteella suomalainen potilas saa ulkomailta hakemastaan hoidosta lähes täyden korvauksen myös silloin, kun palveluntuottaja on yksityinen toimija. Potilaan omavastuu on tällöin hänen kotikuntansa hyvinvointialueen asiakasmaksun suuruinen. Tämä menettelytapa on elinkeinopolitiikan näkökulmasta erikoinen sekä Suomessa toimivia ja työllistäviä terveysalan yrityksiä syrjivä. Tätä EU:n potilasdirektiiviä sovelletaan Suomessa lain rajat ylittävästä terveydenhuollosta mukaisesti.

Hyvinvointialueilla on mahdollisuus jo ennen tarvittavia lainsäädäntömuutoksia korjata tilannetta ja parantaa hoidon saatavuutta kotimassa myöntämällä palveluseteleitä terveystalouteen niin, että potilaan maksettavaksi tulee korkeintaan julkisen sektorin asiakasmaksu. Myös ostopalveluiden lisääminen on yksi vaihtoehto tämän ongelman ratkaisemiseksi ja samalla terveystalouden saa-

Nykyinen rahoitusjärjestelmä ei kannusta riittävästi sairauksien ennaltaehkäisyyn eikä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

tavuuden parantamiseksi ja kansalaisten valinnanmahdollisuuksien lisäämiseksi.

2.6. Huoltovarmuuden ja varautumisen merkitys korostunut

Maailmanpolitiikan epävakaus on viime vuosina lisääntynyt ja Euroopassa käydään sotaa, kun Venäjä on hyökännyt Ukrainaan. Kansainväliset kriisit ovat korostaneet huoltovarmuuden ja varautumisen merkitystä. Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimi ovat aivan keskeisessä roolissa varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta.

On selvää, että Suomen huoltovarmuuden ja varautumisen kannalta yksityisen ja kolmannen sektorin rooli sosiaali- ja terveyspalveluissa on keskeinen. Yritysten rooli myös alan innovaatioiden kehittymisen, digitaalisten palveluiden laajentamisen ja tuottavuuden parantamisen näkökulmasta on olennainen. Siksi tarvitsemme alan yritykset ja järjestöt nykyistä vahvemmin kehittämään ja tuottamaan myös julkisesti rahoitettuja palveluita.

Mitä enemmän Suomen kaltaisessa pienessä maassa onnistutaan pitämään erilaisia ja erikokoisia yrityksiä, sitä paremmin pystytään vastaamaan kasvaneeseen kysyntään kriisitilanteissa. Tätä on tuettava aktiivisesti hajautetuilla hankinnoilla jo silloin, kun kriisiä ei ole.

2.7. Hyvinvointialueiden rooli tutkimus-, kehitys- ja investointihankkeissa

Suomi on houkutteleva kohde terveydenhuollon tutkijoille ja investoijille laajan terveysdatansa ja biopankkiensa johdosta. Suomessa on useita biopankkeja, jotka tarjoavat tutkijoille pääsyn julkisten biopankkien tietokantoihin. Biopankkien kokoelmat ja palvelut ovat saatavilla korkeatasoisiin

lääketieteellisiin tutkimuksiin tai tuotekehitysprojekteihin, joissa kehitetään esimerkiksi rokotteita infektioiden ehkäisyyn, etsitään hoitoja, selvitetään syitä sairastumiselle ja suunnitellaan sairauksien ennaltaehkäisyä. Biopankit palvelevat tutkijoita ympäri maailmaa. Uusi viranomainen, Findata, hoitaa terveysdatan käytön luvitukseen.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on lisäksi alkanut toukokuussa 2024 uusi terveys- ja hyvinvointialan kasvuohjelma (2024–27), jonka tavoitteena on tukea hyvinvointialueita uudistumaan, jotta ne voivat entistä paremmin edistää kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä parantaa palveluiden laatua ja saatavuutta. Ohjelmassa hyvinvointialueet, yritykset ja tutkijat halutaan saattaa yhteistyöhön, jotta hyvinvointialueiden käyttöön saadaan parhaat mahdolliset terveys- ja hyvinvointialan käytännöt sekä teknologia.

Terveys- ja hyvinvointialan kasvuohjelman tavoitteena on tehdä Suomen terveys- ja hyvinvointialaa kansainvälisesti tunnettavaksi sekä houkuttelevaksi tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle ja investoinneille. Lisäksi tavoitteena on edistää suomalaisten terveysalan yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille. Näin ohjelma pyrkii kirittämään tuotekehitystä, skaalautuvuutta ja kansainvälistä kasvua sekä edistämään Suomen terveys- ja hyvinvointialan tuottavuutta.

Hyvinvointialueille ollaan antamassa merkittävää roolia sotien kehittämis- ja innovointityössä. Hankkeessa selvitetään mahdollisuuksia asettaa hyvinvointialueen perusrahoitus ja TKI-toiminta erillisinä kokonaisuuksina rahoituslaissa. Lisäksi tarkastellaan kannustetta ulkopuoliseen rahoitukseen.

Hankkeella on iso merkitys pk-yritysten kannalta, sillä ohjelmassa hyvinvointialueita kannustetaan monipuolistamaan hankintoja siten, että tietty osuus hankinnoista kohdistuu innovatiivisiin hankintoihin ja tietty osa kohdistuu pieniin ja keski-suuriin yrityksiin toimittajina.

Mitä enemmän Suomen kaltaisessa pienessä maassa onnistutaan pitämään erilaisia ja erikokoisia yrityksiä, sitä paremmin pystytään vastaamaan kasvaneeseen kysyntään kriisitilanteissa.

3. Palvelustrategiaan kannattaa panostaa – yritykset mukaan tuottajiksi

Hyvinvointialueen on laadittava taloutensa ja toimintansa suunnittelua ja johtamista varten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia osana hyvinvointialuestrategiaa. Laki edellyttää, että palvelustrategiassa on otettava huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet.

Palvelustrategiassa hyvinvointialue päättää järjestämisvastuulleen kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon pitkän aikavälin tavoitteet. Lisäksi hyvinvointialue asettaa palvelustrategiassa tavoitteet sille, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan ottaen huomioon hyvinvointialueen asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä kustannusvaikuttavuus.

Hyvinvointialueen asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista palvelustrategian laadinnassa säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa. Hyvinvointialueen on julkaistava palvelustrategiansa julkisessa tietoverkossa.

3.1. Palvelustrategian valmisteluun kannattaa panostaa

Hyvinvointialueella laadittava palvelustrategia on erittäin tärkeä asiakirja. Siihen kannattaa panostaa ja kuulla alueen yrityksiä ja yritysten edustajia. Yritysten kautta on mahdollista myös nopeasti edistää

Muistilista palvelustrategian kirjauksista:

1. Alueen sotepalvelut tuotetaan monituottajamallilla. Palveluntuottajina tulee olla myös mikro- ja pk-yrityksiä.
2. Hyvinvointialueet selvittävät oman palvelutuotantonsa kustannukset valtiovarainministeriön yksikkökustannuslaskentahankkeen mukaisesti.
3. Palveluntuottajien välinen kilpailu kannustaa saatavuuden, laadun ja kustannustehokkuuden parantamiseen.
4. Palvelusetelin arvo tulee asettaa oikealle tasolle ja sen arvo tulee tarkistaa vuosittain.
5. Hankinnat tulee toteuttaa siten, että mikro- ja pk-yrityksillä – myös uusilla yrityksillä – on edellytykset menestyä tarjouskilpailuissa. Hinta ei saa olla ainoa painotettava kriteeri.
6. Hankinoissa tulee hyödyntää markkina- vuoropuhelua.
7. Hyvinvointialueelle perustetaan yhteistyöfoorumi, jossa on edustettuna myös yksityiset palveluntuottajat.
8. Julkinen sektori ei perusta omia osakeyhtiöitä tai liikelaitoksia, vaan hankkii palveluita toimivilta markkinoilta.
9. Hyvinvointialueen tulee avata ostolaskudatansa.
10. Hyvinvointialueiden on tuotettava luotettava tilastotietoa palvelujen hinnoista ja asiakkaiden laatu-arvioista. Kaikkia palvelujen tuottajia on arvioitava laadullisesti ja hinnallisesti samoilla kriteereillä.

palveluita parantavia ja tuottavuutta vahvistavia innovaatioita.

Palvelustrategiassa asetetaan tavoitteet strategiakaudella tuotettavien palveluiden määrälle, laadulle, saatavuudelle ja kustannuksille. Strategiaan kirjataan, kuinka tavoitteet aiotaan saavuttaa ja samalla annetaan palvelulupaus. Siinä määritellään, mitkä palvelut hyvinvointialue tuottaa tai pyrkii tuottamaan itse, mitä palveluita yritykset tai kolmas sektori tuottavat tai niiden odotetaan tuottavan.

Palvelustrategian on tunnistettava sidosryhmäyhteistyön ja toimivien markkinoiden merkitys. Siinä määritellään palvelumarkkinoiden kehittämistarpeet sekä mikro- ja pk-yrittäjyyden rooli osana monituottajamalleja.

Esteinä monituottajamallille voi esimerkiksi olla, että alihankinnan tai ammatinharjoittajien käyttöä rajataan tai asetetaan sille erityisehtoja. Tällaisia ehtoja ei pidä luoda. Pienten ja keskisuurten yritysten vahvuus on toimiva ja ketterä erikoisosaaja-alihankkijoiden verkosto.

Palvelustrategian valmisteluun kannattaa ottaa mukaan eri sidosryhmien edustajia, kuten yksityisen palvelusektorin yrittäjien ja yritysten. Hyvinvointialueen tulee huolehtia, että yrittäjien ja kolmannen sektorin näkemykset ja osaaminen hyödynnetään palvelustrategian valmistelussa, toteuttamisessa ja tulosten arvioinnissa.

Palvelustrategioihin tulee kirjata myös terveysteknologian vahva hyödyntäminen. Terveysteknologian ratkaisut tehostavat ja nopeuttavat diagnostiikkaa ja hoitoa sekä lisäävät ennaltaehkäiseviä ja yksilöllisiä mahdollisuuksia potilaille ja heidän läheisilleen.

Toimenpiteet:

1. Yrittäjiä ja muita sidosryhmiä kuullaan aktiivisesti palvelustrategian valmistelussa.
2. Palvelut tuotetaan monituottajamallilla siten, että se tuottaa palvelut, joka tuottaa ne vaikuttavimmin, kustannustehokkaammin ja laadukkaimmin.
3. Otetaan käyttöön terveysteknologian hyödyntämismahdollisuudet ja tunnistetaan tekoälyn tuomat uudet mahdollisuudet.
4. Palvelustrategian toteutumista arvioidaan vuosittain tilinpäätöksen hyväksymisen yhteydessä.

3.2. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Palvelustrategiassa kannattaa asettaa konkreettisia tavoitteita hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn lisäämiseen, sairauksien ja syrjäytymisen ehkäisyyn sekä osallisuuden vahvistamiseen. Erityisesti panostaminen ennaltaehkäisyyn ja matalan kynnyksen palveluihin sekä asiakkaiden tarpeisiin vastaamiseen yhä varhaisemmassa vaiheessa kannattaa.

Toimenpiteet:

5. Hyvinvointialue panostaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, ja tarjoaa ennalta ehkäiseviä palveluita ja ohjausta hyvinvointiasioissa.
6. Hyvinvointialue toteuttaa ehkäisevät palvelut joustavasti yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa ja alueen kuntien kanssa.

Pienten ja keskisuurten yritysten vahvuus on toimiva ja ketterä erikoisosaaja-alihankkijoiden verkosto.

4. Kustannustietoisuuden lisääminen

Hyvinvointialueilla korostetaan toiminnan vaikuttavuutta yhä enemmän. Tämä on hyvä suunta. Aito vaikutuksen ja vaikuttavuuden lisääminen edellyttää vaikuttavuuslaskennan kehittämistä. Tulosten seuranta ja kerätyn palautteen hyödyntäminen uusissa hankinnoissa on välttämätöntä vaikutusten ja vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Kokonaisuuden hahmottaminen vaatii seurannan ja tilastoinnin kehittämistä ja panostusta sopimuskauden aikaiseen seurantaan.

4.1. Palveluiden yksikkökustannusten avoimuus ja vertailtavuus on tärkeää

Nykyisessä tiukassa talustilanteessa on tärkeää, että hyvinvointialueet tuntevat oman kustannusrakenteensa ja palvelutuotannon kustannukset.

Valtiovarainministeriö on perustanut sosiaali- ja terveystalouden yksikkökustannuksia tarkastelevan hankkeen. Tavoitteena on varmistaa hyvinvointialueiden ohjauksen kannalta olennaisten yksikkökustannusten tuotanto ja julkaiseminen sekä saatavilla olevan rekisteritiedon luotettavuus ja vertailtavuus sekä kehittää alueiden yksikkökustannuslaskentaa.

4.2. Yksikköhintojen vertailtavuus

Yrittäjät muistuttaa, että julkisen sektorin toimijoiden kustannusten vertailu keskenään ei riitä takamaan tehokkainta tuotantoa. Vertailuun on otettava mukaan myös yksityisen sektorin toimijat.

Lisääntyvä palvelutarve ja julkisen talouden kestävyys edellyttävät, että käytössä on niin

kustannustehokas palvelurakenne kuin mahdollista.

Kaikkia palvelutuottajia on arvioitava laadun ja hintojen osalta samoin kriteerein. Siksi tuotannon hinta- ja laaturaporttien on oltava julkisia. Avoin vertailu merkitsee sitä, että eri palveluntuottajat altistavat itsensä julkisesti asiakkaidensa arvioitavaksi sekä hinnan että laadun perusteella.

Yrittäjät edellyttää yhteisen kustannuslaskentamallin kehittämistä ja käyttöönottoa. Sen myötä palvelutuotannon kustannuksista tulee vertailtavia. Tämä mahdollistaa kulloinkin parhaiden palveluiden valitsemisen, olivat ne sitten julkisen tai yksityisen toimijan tuottama.

Hyvinvointialueen oman tuotannon hinnoittelussa ei usein oteta huomioon läheskään kaikkia kuluja. Yksityisen sektorin sen sijaan on hinnoittelussaan otettava mukaan kaikki palvelun toteuttamiseen liittyvät kuluerät, joita ovat mm. kaikki kiinteistöihin liittyvät kuluerät.

Toimenpiteet:

7. Lisääntyvä palvelutarve edellyttää, että käytössä on oltava niin kustannustehokas palvelurakenne kuin mahdollista.

8. Taloudellisia ja laadullisia vertailuja on tehtävä muiden hyvinvointialueiden kanssa sekä avoimesti myös yksityisen ja julkisen palveluntuotannon välillä.

9. Hyvinvointialueen tulee ottaa käyttöön valtiovarainministeriön valmisteleva palvelujen yksikkökustannuslaskennan malli, joka mahdollistaa julkisen ja yksityisen palvelutuotannon yksikköhintojen vertaamisen.

Yhteisen kustannuslaskentamallin hyötyjä ovat ainakin:

- Yhteinen kustannuslaskentamalli hillitsee kustannusten nousua, ja tekee kustannusrakenteesta läpinäkyvän ja vertailtavan.
- Kustannuslaskentamalli mahdollistaa palvelusetelien

ja henkilökohtaisten budjettien todellisten arvojen määrittämisen.

- Ei alihintaisia palveluseteleitä. Liian alas hinnoitellut palvelusetelit estävät monituottajuuden.

Yksityisen sektorin kustannukset tehostetussa palveluasumisessa

Asukkaiden asumiseen, ruokaan ja hoivaan liittyvät kulut

- Ruoka- ja ateriatarvikehankinnat.
- Lääkeostot.
- Hoitotarvikkeet (vaipat, pesulaput, neulat, ruis-
kut, ensiaputarvikkeet, haavanhoitotarvikkeet),
suojavälineet esim. maskit, hanskat, desinfiointi-
aineet.
- Asumiseen ja aktiviteetteihin liittyvät tavara-
hankinnat.
- Asukkaiden virkistys (retket, konsertit, tapahtu-
mat), keskustelut ja tapaamiset läheisten kanssa.
- Pyykki ym. vaatehuolto.

Henkilöstökulut

- Sijaiset, mahdollinen vuokratyövoima, alihankinta
(hoitajat, fysioterapeutit, lääkärit, siistijät).
- Hoito- ja muun henkilöstön palkkakustannukset
työnantajan sivukuluineen.
- Pakolliset vakuutukset (TYEL, ryhmähenki- ja
tapaturma-, työllisyysvakuutukset, sairaus-
vakuutusmaksut, Yrittäjän YEL-maksut.
- Sairausajan ja loma-ajan palkkakustannukset
sivukuluineen, vanhempainvapaat.
- Henkilökunnan koulutus ja työnohjaus.
- Työterveyshuolto.
- Henkilöstön matkakulut: parkkikulut,
km-korvaukset ja päivärahat.
- Työvaatteet.
- Henkilökunnan ammattikirjallisuus, muistamiset.

Toimitilakulut

- Toimitila- ja autopaikkavuokrat. Jos omat
toimitilat, investoinnin vuotuiset poistot.
- Sähkö, vesi- ja jätehuoltokulut.
- Toimitilojen siivous (työ, välineet, aineet)
- Kiinteistöhuolto: sisällä huoltotyöt, esim. iv-
kanavien nuohous, piha-alueet esim. lumityöt &
hiekoitus talvella.
- Kiinteistöjen remontit.
- Turvallisuus: kulunvalvonta jne.

Kone- ja kalustokulut

- ATK-ohjelmistojen ja laitteistojen kulut
(Windows, sähköposti, asiakastietojärjestelmä,
RAL, rajapintasiirro, työajanhallintajärjestelmät,
tietoturva, laskutus, taloushallinto, intra).
- Kone- ja laitehankinnat (mm. pyörätuolit,
nosturit, sydäniskuri, uunit, jääkaapit, tietokoneet,
tulostimet, palomuurit). Investoinneista
huomioitava vuosikuluna poistot.
- Koneiden ja kaluston korjauskustannukset.

Markkinointikulut

- Nettisivut, markkinointi.

Hallintokulut

- Taloushallinto, palkanlaskenta, tilintarkastus,
laatu järjestelmä, pankkikulut, omavalvonnan
toteuttaminen ja seuranta.
- Laki- ja konsultointipalvelut.
- Viranomais- ja toimilupamaksut.
- Perintäkulut.
- Puhelinkulut, toimistotarvikkeet, postikulut,
kokous- ja neuvottelukulut.
- Jäsenmaksut.
- Yrityksen Vakuutukset: Omaisuuden ja toiminnan
vak., potilasvakuutus jne.

Rahoituskulut

- Korkokulut.

Tässä on esimerkkinä yksityisen sektorin kustannuksissa huomioitavat kustannuserät tehostetussa palveluasumisessa. Yrittäjän on huomioitava palvelun hintaa määritellössään kaikki palvelun liittyvät kustannukset.

5. Yritysvaikutusten arvioinnista tukea päätöksentekoon

Yritysvaikutusten arviointi on tärkeä osa päätösvalmistelua, ja hyvinvointialueiden päätökset vaikuttavat suoraan tai välillisesti yrityksiin, päätettiin sitten sote- tai tukipalveluista. Suurin osa tehdyistä päätöksistä joko edistää tai jarruttaa yritysten menestymistä ja toimintaedellytyksiä. Sote-palveluiden osalta tällä on erityistä merkitystä, koska ostotai palvelusetelillä hankittavat palvelut turvaavat läpipalveluiden toteutumista. Se on samalla tärkeää hyvinvointialueen elinkeinopolitiikkaa.

Yritysvaikutusten arviointi on yritysten toimintaedellytysten pitkäjänteisen kehittämisen kannalta olennainen. Hyvinvointialueiden päätöksentekoon tulevat oleelliset asiat pitäisi käsitellä siten, että ne tukevat yritysten toimintamahdollisuuksia. Yritysvaikutusten selvittäminen on otettava systemaattiseksi osaksi päätösprosessia.

Yrittäjämynönteinen hyvinvointialue ymmärtää, että päätösten viipymisellä ja tekemättä jäämisellä on myös elinvoimavaikutuksia.

Päätöstä valmistelevat henkilöt saavat yritys- ja elinvoimavaikutusten arviointityöhön apua kysymällä yrittäjiltä näkemystä. Hyvinvointialueelle perustettava elinvoima- tai yhteistyöfoorumi on

oiva paikka arvioida päätösten yritysvaikutuksia. Alueellinen yrittäjäjärjestö on luonteva vastinpari hyvinvointialueen kanssa käytävään elinvoimavuoropuheluun. Yrittäjäjärjestön arvio edustaa kaikkia yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia.

Arvioinnin tarkoitus on varmistaa, että päätöksentekijä arvioi asiaa myös yritysten näkökulmasta. Jos vaikutukset todetaan alueen yritysten kannalta negatiivisiksi, pitää pohtia, olisiko asiassa mahdollista toimia toisin. Lisäksi etukäteisarvioinnilla pystytään optimoimaan päätösten mahdolliset myönteiset vaikutukset.

Yritysvaikutusten arviointi ei tarkoita, että päätökset tehtäisiin yrittäjien ehdoilla. Yritysvaikutusten arviointi lisää yrittäjyysmyönteisyyden todennäköisyyttä ja vähentää riskiä yrittäjyyden kannalta haitallisiksi päätöksiksi. Keskeistä on tähdätä yritysvaikutusten arvioinnilla siihen, että päätöksillä poistetaan yrittäjyyden esteitä eikä luoda niitä.

Suomen Yrittäjät on laatinut Yritysvaikutusten arviointiin käsikirjan, jota arviointia tehtäessä voi hyödyntää. Käsikirjassa on myös Yritysvaikutusten arvioinnin liikennevalomalli, jota voi hyödyntää.

Yritysvaikutusten arviointi on osa päätösvalmistelua

Yritysvaikutusten arviointi on käytössä monissa kunnissa ja on tärkeää, että myös hyvinvointialueet ottavat yritysvaikutusten arvioinnin käyttöön. Yritysvaikutusten arviointi on osa päätösvalmistelua, joka on viranhaltijoiden vastuulla. Yrittäjien ja hyvinvointialueiden yhteiset foorumit ovat avainasemassa yritysvaikutusten arvioinnissa.

Talousarvio ohjaa hyvinvointialueen toimintaa talousarviovuoden aikana. Olisi tärkeää, että hyvinvointialueen talousarvioon sisältyisi kappale siitä, miten yritysvaikutukset on talousarviossa otettu huomioon.

Toimenpiteet:

10. Valtuusto päättää, että yritysvaikutusten arviointi otetaan käyttöön.

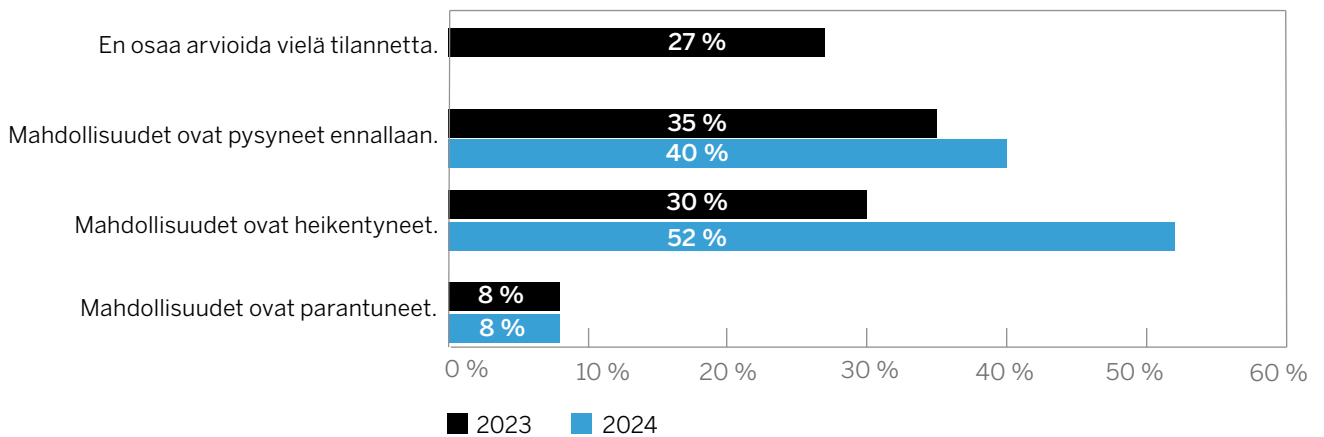
11. Hyvinvointialueen organisaatio sitoutuu yritysvaikutusten arviointiin.

12. Yritysvaikutusten arviointi on suunnitelmallista ja jatkuvaa.

13. Päätösten vaikutukset yritysten toimintaympäristöön arvioidaan säännönmukaisesti.

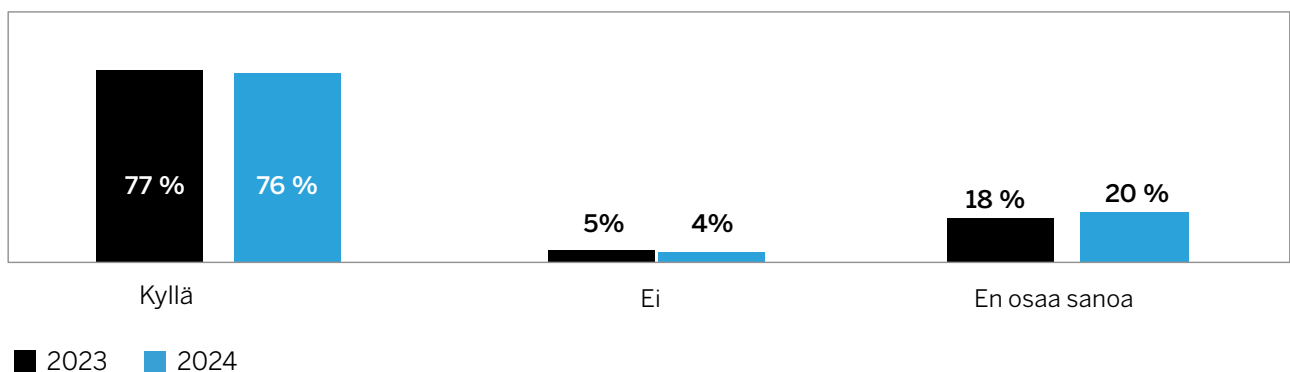
14. Talousarvioon sisällytetään kappale siitä, miten yritysvaikutukset on talousarviossa otettu huomioon.

Miten hyvinvointialueiden aloittaminen on vaikuttanut yrityksenne liiketoimintamahdollisuuksiin?

Lähde: Suomen Yrittäjien sotekysely 2024 ja 2023.

Onko yrityksenne valmis tuottamaan palveluita hyvinvointialueelle jatkossa?

Lähde: Suomen Yrittäjien sote-kysely 2024 ja 2023.

Yritysten ja hyvinvointialueen menestymistä voidaan tukea arvioimalla yritysvaikutukset jo valmistelussa ennen asian etenemistä päätöksentekoon.

Yritysvaikutusten arvioinnin liikennevalomalli

Myönteinen vaikutus	+	Neutral	-	Kielteinen vaikutus
1. Edistää yritystoiminnan edellytyksiä paikkakunnalla				Kaventaa yritystoiminnan edellytyksiä paikkakunnalla
2. Edistää elinkeinorakenteen monipuolistumista				Kaventaa elinkeinorakenteen monipuolistumista
3. Lisää yritysten liiketoimintamahdollisuuksia				Vähentää liiketoimintamahdollisuuksia
4. Helpottaa yritysten työvoiman saantia				Vaikeuttaa yritysten työvoiman saantia
5. Vaikuttaako päätös positiivisesti työpaikkojen muodostumiseen?				Vaikeuttaa negatiivisesti tai ei lisää työpaikkojen määrää alueella
6. Vaikuttaa positiivisesti yritysilmapiiriin				Vaikeuttaa negatiivisesti yritysilmapiiriin
7. Helpottaa yritysten logistiikkaa				Vaikeuttaa yritysten logistiikkaa
8. Lisää kunnan vetovoimatekijöitä				Vähentää kunnan vetovoimatekijöitä
9. Lisää yritysten välistä kilpailua				Vähentää yritysten välistä kilpailua
10. Kohtelee yrityksiä tasapuolisesti				Kohtelee yrityksiä eriarvoisesti
11. Luo edellytyksiä yritysten verkostoitumiselle				Vähentää yritysten verkostoitumisen mahdollisuuksia
12. Edistää strategisten linjausten toteutumista				Heikentää strategisten linjausten toteutumista
13. Vaikuttaa positiivisesti aluetalouteen				Ei vaikutusta aluetalouteen

Muita hankkeeseen liittyviä riskitekijöitä?

6. Ostopalvelut eli hankinnat tukemaan alueen elinvoimaa

Hyvinvointialueilla on valtava potentiaali toimia alueen elinvoiman moottorina. Huolellisesti toteutetut hankinnat parantavat asiakkaan hoitoon pääsyä ja samalla tuovat elinvoimaa ja työpaikkoja alueelle. Valitettavasta trendi on ollut toisenlainen. Yli puolet Yrittäjien kyselyyn vastanneista yrittäjistä totesi, että hyvinvointialueiden aloittaminen on heikentänyt yrityksen liiketoimintamahdollisuuksia.

Hyvinvointialuevaalit ovat tärkeitä muillekin kuin sote-yrittäjille. Hyvinvointialueet ovat merkittäviä ostajia toimialueellaan. Hyvinvointialueet tarvitsevat kiinteistöhuolto- ja puhtaanapitopalveluita, kuljetus- ja ateriapalveluita ja muita tukitehtäviä. Hyvinvointialueet ostavat lääkinnällisiä laitteita, diagnostiikkaan tarvittavia laitteita, apuvälineitä ja

sairaalakalusteita. Näissä tehtävissä on hyödynnettävä pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Tämä onnistuu hankkimalla tukipalvelut avoimesti kilpailuilta markkinoilta.

Hankintapolitiikka on aluepäättäjien käsissä. Hyvinvointialueiden hankintalinjauksen ydinasiaksi ja strategiseksi tavoitteeksi kannattaa asettaa kotimaisten yritysten hyödyntäminen ja eri toimialojen markkinoiden kehittäminen. Erityisesti pitää huomioida pienet yritykset. Lainsäädäntö ei salli kilpailutuksissa lähialueen yritysten suosimista. Kilpailutuksiin voi kuitenkin sisällyttää erilaisia vaatimuksia ja painotuksia. Niiden on pääsääntöisesti liityttävä hankittavaan tuotteeseen tai palveluun.

Päättäjät! Pohdi ja selvitä:

- Miten hyvinvointialue vertailee eri tuottajien kustannustehokkuutta?
- Ovatko tuottajille asetetut laatuksiteerit kohtuullisia ja kaikille samat?
- Mahdollistavatko alueen päätökset yrittäjien osallistumisen palvelutuotantoon?

Toimenpiteet:

15. Ilmoita hankinta-aikeesta varhain.
16. Käy markkinavuoropuhelua tulevasta hankinnasta kiinnostuneiden yritysten kanssa.
17. Arvioi merkittävimpien hankintojen vaikutukset yrityksiin.
18. Älä pyydä hankintailmoituksessa tarpeetonta.
19. Jaa hankinta tarkoituksenmukaisesti osiin, jotta useampi yritys voi osallistua tarjouskilpailuun.
20. Linjaa, että sama yritys ei voi voittaa kaikkia kilpailutuksen osia.
21. Mittaa ja valvo laatua sopimuskauden ajan.

22. Ota rohkeasti käyttöön dynaamiset hankintajärjestelmät ja innovaatiokumppanuudet.

23. Käytä apuna Yrittäjien maksutonta hankintaneuvontaa.

24. Kehitä eri toimialojen markkinoita määrätietoisesti, ja kerää yrityksiltä palautetta kilpailutusprosessista.

6.1. Markkinavuoropuhelu on onnistuneen hankinnan ensimmäinen askel

Markkinavuoropuhelu on onnistuneen hankinnan ensimmäinen askel. Se on keskeinen osa julkisen ja

yksityisen sektorin välistä yhteistyötä, jonka avulla hankintayksiköt voivat parantaa ymmärrystään siitä, mitä yksityiset yritykset pystyvät tarjoamaan. Markkinavuoropuhelut mahdollistavat avoimen ja rakentavan keskustelun hankkijoiden ja tarjoajien välillä ennen varsinaista tarjouskilpailua.

Markkinavuoropuheluiden avulla hankkijat voivat kartoittaa markkinoilla olevia ratkaisuja ja innovaatioita, mikä auttaa heitä määrittelemään tarpeensa ja hankintojensa tavoitteet tarkemmin. Vuoropuhelu antaa hankkijoille arvokasta tietoa siitä, millaisia palveluita ja tuotteita yritykset voivat tarjota sekä millaisia uusia mahdollisuuksia markkinoilla on. Samalla yritykset saavat mahdollisuuden esitellä osaamistaan ja tarjota näkemyksiään siitä, kuinka heidän ratkaisunsa voivat parhaiten palvella hyvinvointialueiden tarpeita.

Kun hankkijat ymmärtävät paremmin markkinoiden tarjonnan, he voivat laatia tarjouspyyntöjä, jotka vastaavat paremmin todellisia tarpeita ja ovat realistisia toteuttaa. Tämä parantaa tarjouskilpailujen laatua ja houkuttelee enemmän tarjoajia osallistumaan niihin. Mitä enemmän tarjoajia kilpailutukseen osallistuu, sitä todennäköisemmin hankinnat ovat sekä laadukkaita että kustannustehokkaita. Laajempi osallistujajoukko lisää kilpailua, mikä yleensä johtaa parempiin tarjouksiin ja edullisempiin hankintoihin.

Onnistuneet markkinavuoropuhelut edistävät myös luottamusta ja yhteistyötä julkisen ja yksityisen sektorin välillä. Kun molemmat osapuolet ymmärtävät toistensa tarpeet ja kyvykkyudet paremmin, on helpompi rakentaa pitkäaikaisia ja molempia osapuolia hyödyttäviä kumppanuuksia. Tämä on erityisen tärkeää hyvinvointialueilla, joissa monimutkaiset ja laajat palvelut edellyttävät samatonta yhteistyötä useiden toimijoiden välillä.

Hyvinvointialueiden hankintayksiköiden tulisi aktiivisesti hyödyntää markkinavuoropuhelua osana hankintaprosessiaan. Tämä käytäntö ei ainoastaan paranna hankintojen laatua ja kustannustehokkuutta, vaan myös vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä ja luottamusta. Markkinavuoropuhelu on siten ensimmäinen ja välttämätön askel kohti onnistuneita ja kestäviä hankintoja hyvinvointialueilla.

6.2. Hankinnat jaettava tarkoituksenmukaisesti osiin

Hyvinvointialueiden hankinnat tulisi jakaa tarkoituksenmukaisesti osiin, jotta myös pk-yritykset voivat osallistua tarjouskilpailuihin. Liian suurissa kokonai-

suuksissa kilpailutetut hankinnat tekevät pk-yritysten tarjoamisen mahdottomaksi, vaikka näillä olisi tarjota osaamistaan ja tehokkaita ratkaisuja. Jakamalla hankinnat osiin hyvinvointialueet voivat hyödyntää laajemman toimijajoukon tarjontaa, mikä lisää tarjousten määrää ja parantaa kilpailua.

Pk-yrityksillä on usein erikoistunutta osaamista ja joustavuutta, mikä voi tuoda merkittäviä etuja julkisiin hankintoihin. Kun hankinnat jaetaan osiin, pk-yritykset voivat tarjota palvelujaan ja tuotteitaan, mikä lisää kilpailua ja mahdollisuuksia löytää parhaita ja kustannustehokkaimpia ratkaisuja. Hankintoja voi jakaa osiin monin eri tavoin. Hankintojen jakaminen ei ainoastaan tue paikallista elinkeinoelämää, vaan myös parantaa hyvinvointialueiden hankintojen laatua ja tehokkuutta.

Laadukas markkinavuoropuhelu on avainasemassa hankintojen osiin jakamisessa. Hankintayksiköiden tulisi käydä aktiivista dialogia markkinoitijoiden kanssa ymmärtääkseen paremmin, millaisia palveluita ja tuotteita pk-yritykset voivat tarjota. Tämä auttaa suunnittelemaan hankinnat siten, että ne ovat houkuttelevia ja saavutettavissa myös pienemmille toimijoille. Näin varmistetaan, että kaikki potentiaaliset tarjoajat pääsevät mukaan kilpailuun ja hankinnat tehdään laadukkaasti ja kustannustehokkaasti.

Hankintayksiköiden tulisi aina perustella, mikäli hankintaa ei jaeta osiin. Perusteluvollisuus lisää avoimuutta ja varmistaa, että päätökset tehdään harkitusti ja perustellusti. Mikäli hankintayksikkö päätyy kilpailuttamaan suuren kokonaisuuden, on sen tärkeää osoittaa, että ratkaisu on tarkoituksenmukainen ja ettei osaaminen ja kustannustehokkuus kärsi.

Hyvinvointialueiden tulisi aktiivisesti edistää pk-yritysten osallistumismahdollisuuksia hankinnoissaan. Tämä lähestymistapa ei ainoastaan edistä reilua kilpailua ja innovatiivisten ratkaisujen löytämistä, vaan myös tukee paikallista taloutta ja yritystoimintaa. Jakamalla hankinnat osiin ja perustelemalla poikkeukset avoimesti hyvinvointialueet voivat varmistaa, että julkiset varat käytetään mahdollisimman tehokkaasti ja vastuullisesti.

6.3. Dynaamiset hankinnat erinomainen vaihtoehto puitesopimuksille

Dynaamiset hankinnat sote-alalla tarkoittavat joustavaa ja jatkuvasti kehittyvää hankintaprosessia, jossa terveys- ja sosiaalipalvelujen tarpeet voivat

muuttua nopeasti. Ne mahdollistavat nopean reagoinnin markkinatilanteen ja palvelutarpeiden muutoksiin hyödyntäen esimerkiksi dynaamisia hankintajärjestelmiä (DPS). Tämä järjestelmä on avoin uusille toimittajille koko hankinnan keston ajan, mikä edistää kilpailua, innovaatiota ja palvelun laadun paranemista samalla kun se tarjoaa sote-organisaatioille joustavuutta ja kustannustehokkuutta.

6.4. Yksityinen sektori julkisen sektorin kumppanina palvelujen tuottajana

Julkisen sektorin ei ole järkevää tuottaa kaikkia palveluita itse, vaan sen kannattaa käyttää yksityistä sektoria laajasti kumppaninaan. Suunnitelmallisuus ja johdonmukaisuus on tärkeää, jotta yhteistyö on toimivaa ja joustavaa, sekä ennen kaikkea kustannustehokasta molemmille osapuolille.

Terveysteknologian hankinnat

Terveysteknologian hankintoja voidaan kehittää seuraamalla tehtyjen hankintojen onnistumista. Onnistumisen mittareiksi ei riitä kappalehinta tai prosessin tehokkuus. Jotta hankinnat tukevat sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteita, on hankintojen osalta tarkasteltava esimerkiksi potilaan kokemaa hyötyä, kliinistä vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta.

Esimerkki mielenterveyskuntoutuksesta

Asiakas voi palvelusetelillä valita palveluasumisen tuottajansa eli kotinsa ja toiselta toimijalta työ- tai päivätoiminnan. Tähän nivoutuvat vielä järjestöjen erilaiset toiminnot ja hyvinvointialueen julkiset mielenterveyspalvelut. Verkosto muodostaa yhteistyössä kattavan kokonaisuuden kuntoutujan polusta. Kuntoutuja ei tipu tuen piiristä. Kuntoutujan tilanne vahvistuu kohti itsenäisempää asumista ja elämää. Palvelua voidaan monituottajamallissa joustavasti mukauttaa keventyneen tuen tarpeeseen.

Yritykset myös toivovat yhteistyötä julkisen sektorin kanssa, kuten alla olevasta kuvasta voi todeta.

Asiakasnäkökulma ja potilasturvallisuus ovat tärkeitä huomioon otettavia asioita kumppanuudelle.

Potilaan kannalta ei ole hyvä, että hän ei pääse hoitoon laissa määrätyssä ajassa. On tärkeää, että hyvinvointialue turvaa potilaidensa hoitoon pääsyn käyttämällä ostopalveluita ja ottamalla käyttöön palvelusetelit.

Kaikkia palvelutuottajia on arvioitava laadussa ja hinnoissa samoin kriteerein. Siksi palvelutuotannon hinta- ja laaturaportit on oltava julkisesti nähtävillä. Avoin vertailu merkitsee sitä, että eri palveluntuottajat altistavat itsensä julkisesti asiakkaidensa arvioitavaksi.

Monituottajamallin mahdollisuuksista on ylläpidettävä ajantasaista tietokantaa jokaisella hyvinvointialueelle. Hyvinvointialueilla on oltava tilastotietoa sote-yritysten määrästä, työpaikkojen määrästä ja tilanteesta.

6.5. Hyvinvointialueen liikennepalvelut yritysten tuottamana

Hyvinvointialueen palvelustrategia määrittelee palveluverkon, mikä vaikuttaa suoraan myös asiakkaiden ja henkilökunnan liikkumistarpeisiin. Hyvinvointialueet vastaavat henkilökuljetusten järjestämisestä sosiaalihuoltolain (SHL) tai vammaispalvelulain (VPL) perusteella. Kilpailutukset kohdistuvat sekä välitykseen että itse kuljetuspalveluun. Lisäksi terveydenhuollon taksimatkoja korvaa KEELA, jolla on sopimus kussakin maakunnassa kahden välityskeskukseen kanssa vuoden 2025 loppuun.

Julkisen rahoituksen osuus taksitoimialan liikevaihdosta on 40 prosenttia. Hyvinvointialueiden kilpailutukset, niiden kriteerit ja toiminta vaikuttavat merkittävästi erityisesti haja-asutusalueen taksitoimintaan. Hyvinvointialueen kuljetukset luovat rungon taksiliiketoiminnalle ja parantavat taksipalvelun saatavuutta muutoinkin useilla paikkakunnilla. Reilut kilpailutukset ja in-house-palvelutuottajien välttäminen ovat olennaisia hyvinvointialueen kuljetuspalveluhankinnoissa.

Hyvinvointialueen päättäjät ratkaisevat kilpailutusperiaatteet ja -kriteerit. Painotuksissa on huomioitava asiakas- ja palveluntuottajanäkökulma.

6.6. Hyvinvointialueen omista yhtiöistä luopuminen on alueen elinvoimateko

Hyvinvointialuelain mukaan hyvinvointialueilla on yhtiöittämisvelvollisuus tiettyjen toimintojensa osalta. Kun hyvinvointialue hoitaa tehtäväänsä kilpailutilanteessa markkinoilla, sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (yhtiöittämisvelvollisuus). Hyvinvointialueen tuottaessa palveluita omana toimintanaan tai lakiin perustuvan yhteistoimintavelvoitteen mukaisesti, sen ei tarvitse yhtiöittää toimintojaan. Hyvinvointialueen katsotaan toimivan kilpailutilanteessa markkinoilla myös aina silloin, jos se osallistuu tarjouskilpailuun.

Hyvinvointialueet eivät toimi kilpailutilanteessa esimerkiksi silloin, jos kysymys on niiden lakisääteisistä palveluista, kuten kuntien järjestämästä perusopetuksesta tai hyvinvointialueiden järjestämästä terveydenhoidosta, jota kunta tai hyvinvointialue ovat velvollisia tuottamaan alueensa asukkaille ja muille lain perusteella. Kilpailutilannetta ei muodostu silloinkaan, vaikka yksityiset toimijat tuottaisivat vastaavia palveluita. (Pekka Lith 2022: Kuntien ja hyvinvointialueiden liiketoiminta, s. 7)

Sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien omistukset tytär- ja osakkuusyhteisöissä siirtyivät yleisseuraantona hyvinvointialueille. Tilastokeskuksen yritysrekisterin ja Valtiokonttorin kuntayhteisöjen konsernitietojen mukaan sairaanhoitopiireillä ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymillä oli 36 tytäryritystä vuonna 2022. Lisäksi kuntayhtymillä on yhteensä 34 osakkuusyritystä. Tytäryhtiöiden työllisyys oli yhteensä 3 630 henkilöä ja liikevaihto noin 661 miljoonaa euroa vuonna 2020. Tytäryhtiöistä osakeyhtiöitä oli 30, osuuskunta yksi ja säätiöitä viisi.

Tytäryrityksistä kolmetoista toimi terveydenhuollossa. Tekstiilihuollon yrityksiä oli kuusi. Lääketieteellisessä tutkimuksessa toimi kolme, koulutuksessa kaksi, ITC-alalla kaksi, cateringalalla kaksi ja pysäköintitoiminnassa kaksi yritystä. Terveydenhuollon hallinnossa, palveluasumisessa, rahoituslalla ja järjestötoiminnassa oli kussakin yksi yritys. Henkilöstöllä mitattuna suurin toimiala oli vuonna 2020 laboratorioala ja muu terveydenhoito, jonka työllisyys oli 991 henkilöä ja liikevaihto 175 miljoonaa euroa. Toiseksi suurin toimiala oli sairaalat ja kuntoutuslaitokset. (Pekka Lith 2022, ks. em. s. 22.)

Hyvinvointialueiden omistamat omat eli in-house-yhtiöt ovat haaste verovarojen käytön avoimuudelle, koska ne ovat julkisesti omistettuja yhtiöitä eivätkä ne siten toimi samojen julkisuuslain periaatteiden mukaan kuin hyvinvointialueet. Lisäksi ne tuottavat palveluita, joita on tarjolla markkinoilla. Hyvä olisi, että hyvinvointialueet kilpailuttaisivat tarvitsemansa palvelun toimivilta markkinoilta aina kun se on mahdollista. On huomattava, että esimerkiksi näille yhtiöille siirtyvät kiinteistöt on aikanaan verovaroilla hankittuja ja rakennettuja. Täten hyvinvointialueiden omille yhtiöille muodostuu perusteetonta kilpailuetua verrattuna markkinoilla toimiviin yksityisiin yrityksiin.

Yrittäjät kannustaa hyvinvointialueita välttämään omien in-house-yhtiöiden perustamista. Sidosyksikköhankintojen välttäminen lisää kilpailua ja parantaa palveluiden laatua ja kustannustehokkuutta sekä avaa yksityisille yrityksille mahdollisuuksia kasvaa ja investoida.

Myös hyvinvointialueille annettavat uudet vaatimukset osallistua soten kehittämisen ja innovointityöhön tukee Yrittäjien tavoitetta siitä, että hyvinvointialueiden tulee tukea paikallista elinvoimaa ja pk-yritysten innovaatioita.

Hyvinvointialueiden tulisi kilpailuttaa palvelutuotantonsa toimivilta markkinoilta aina kun se on mahdollista.

7. Palveluseteli turvaa lähipalveluita

Hyvinvointialueiden tiukan taloustilanteen myötä hyvinvointialueen palvelut keskittyvät jatkossa voimakkaasti alueen keskustaupunkeihin ja sairaaloiden ympärille. Tämä tarkoittaa pitkiä ja hankalia matkoja elintärkeiden palveluiden piiriin, ellei hyvinvointialue ota yksityistä sektoria kumppanikseen.

Palveluseteli on oiva keino turvata palveluiden saantia hyvinvointialueella. Palvelusetelijärjestelmä voi ehkäistä palveluiden turhaa keskittymistä kauas ihmisten asuinpaikasta ja parantaa vaikuttavuutta, kun palveluketjun osat ovat lähellä toisiaan. Lisäksi palveluseteli mahdollistaa palvelutuotannon myös pienemmillä paikkakunnilla, joten asiakkaan ei tarvitse lähteä hakemaan palveluaan maakunnan keskustaupungista. Tästä koituu säästöjä niin asiakkaalle, hyvinvointialueelle kuin työnantajille, joiden kustannukseksi työntekijän poissaolo koituu pitkien matkojen vuoksi.

7.1. Palveluseteli on keino lisätä asiakkaan oikeutta valita palveluntuottajansa

Palveluseteli on oiva keino antaa loppuasiakkaille mahdollisuuden valita palveluntuottajansa tarvitsemaan sote-palveluun kustannustehokkaana lähipalveluna hyvinvointialueen hyväksymien vaihtoehtojen joukosta.

Palvelusetelijärjestelmä tarjoaa useita hyötyjä sekä palvelun järjestäjälle (hyvinvointialueelle) että palvelua tuottavalle yritykselle. Järjestelmä mahdollistaa joustavan ja kustannustehokkaan tavan tarjota palveluita, samalla kun se antaa yksityisille

palveluntuottajille mahdollisuuden toimia julkisen sektorin rinnalla.

Palvelusetelijärjestelmä auttaa hyvinvointialueita hallitsemaan sote-palveluiden kustannuksia, sillä palvelun tuottamisesta aiheutuvat kustannukset jakautuvat julkisen sektorin ja yksityisten palveluntarjoajien kesken. Alue maksaa vain setelillä sovitun osan palvelusta, ja asiakas kattaa mahdollisen erotuksen.

Palvelusetelijärjestelmä lisää asiakkaiden valinnanvapautta, mikä parantaa palvelujen saatavuutta ja laadukkuutta. Järjestäjät voivat käyttää palveluseteliä vähentääkseen julkisen palvelun kapasiteettipaineita.

Hyvinvointialueet voivat joustavasti ohjata asiakkaita yksityisille palveluntuottajille ilman tarvetta laajentaa omaa tuotantokapasiteettiaan. Tämä auttaa hallitsemaan riskejä, kuten kysynnän nopeita muutoksia tai julkisten palveluiden ruuhkautumista.

Palvelusetelijärjestelmä siirtää osan palveluiden hallinnoinnista ja tuotannosta yksityisille toimijoille, mikä keventää julkisen sektorin hallinnollista taakkaa, erityisesti rekrytoinnin ja palveluiden tuottamisen osalta.

Yksityisten palveluntuottajien mukaantulo edistää kilpailua, mikä voi parantaa palveluiden laatua ja edistää innovatiivisten ratkaisujen käyttöönottoa. Palveluntuottajien välisen kilpailun myötä järjestäjä voi saada laadukkaampia ja tehokkaampia palveluita asiakkailleen.

Palvelusetelijärjestelmä tarjoaa yrityksille erinomaisen mahdollisuuden kasvattaa asiakaskuntaansa ja toimia osana julkista terveys- ja hyvinvointipalveluiden ekosysteemiä.

Palveluseteli on keino lisätä asiakkaan valinnanvapautta, ja parantaa palveluiden saatavuutta ja laatua.

7.2. Palvelusetelin arvon määrittely

Palvelusetelin arvon määrittäminen oikein on ensiarvoisen tärkeää. Arvonmäärittelyn taustalla tulee olla ammattitaitoisesti laskettu julkisen palveluntuotannon vertailuhinta.

Tällä hetkellä tilanne on se, että palvelusetelin arvot ovat kautta linjan liian alhaisia, koska ne eivät vastaa yrittäjän palveluntuotannon todellisia kustannuksia. Siksi yrittäjän ei ole mahdollista tuottaa palvelua palvelusetelin hinnalla, eikä palvelusetelille hyvästä tarkoituksesta huolimatta löydy tuottajia. Tämän vuoksi palvelusetelin arvon määrittäminen oikealle tasolle on kaiken a ja o. Palvelusetelin arvon määrittämisessä pitäisi hyödyntää hyvinvointialueelle perustettua yhteistyöfoorumia tai palveluntuottajaraatia.

Tästä syystä palvelusetelin arvon ei tule perustua palvelusetelin arvon vertailuun hyvinvointialueiden kesken, koska hintataso hyvinvointialueille kautta linjan on liian matala.

Palvelusetelin arvon tulee olla kohtuullinen asiakkaalle. Palvelusetelilaki edellyttää, että kunta tai

hyvinvointialue arvioi palvelusetelin arvon kohtuullisuutta suhteessa kunnan omana tuotantona tai ostopalveluna hankkiman vastaavan palvelun kustannuksiin. Kunta tai hyvinvointialue ei voi olettaa, että palvelun kustannuksen olisivat pienemmät, jos asiakas hankkii palvelun palvelusetelillä. Laissa säädetään lisäksi, että kun palvelu on asiakkaalle maksuton, palvelusetelin arvo tulee määrätä niin, että asiakkaalle ei jää maksettavaksi omavastuuta.

Palvelusetelin arvo tulisi määritellä niin, että palvelusetelistä muodostuu asiakkaalle todellinen vaihtoehto palvelun käyttämiseen. Maksuttomaksi säädettyjen palvelujen hankinta palvelusetelillä voi toteutua esimerkiksi niin, että hyvinvointialue määrittelee realistisen palvelusetelin arvon, jolla palvelu voidaan tuottaa.

Mikäli asiakkaan maksuosuus nousee kohtuuttoman suureksi, asiakkaan kiinnostus palvelusetelipalvelua kohtaan vähenee. Asiakkaan palvelusetelin omavastuun ollessa huomattavasti suurempi kuin terveyskeskuksen häneltä perimä asiakasmaksu vääristyy myös kilpailutilanne yksityisen ja julkisen tuottajan välillä.

Palvelusetelin käyttöä kuntoutuksessa pitää laajentaa ja hinnoittelua tarkoituksenmukaistaa.

Palveluseteli on hyvä työkalu hyvinvointialueen kuntoutusostoihin. Palvelusetelituottajiksi on helppouudenkin yrittäjän mahdollisuus päästä mukaan, kun taas kilpailutukset sulkevat markkinan pitkäksi aikaa.

Palvelusetelin hinnat eivät usein vastaa kustannuksia varsinkaan tilanteissa, joissa hintaan ei voi lisätä omavastuuta. Alueiden tulisi huolehtia palveluntuottajien kuulluksi tulemisesta palvelusetelin kehittämisessä.

Palveluseteli on paras keino toteuttaa asiakkaan

valinnanvapautta ja osallisuutta oman palvelutarpeensa täyttämiseen. Se on erinomainen tapa ohjata palveluntuottajia kilpailemaan laadukkaalla ja tehokkaalla tuotannolla.

Palveluseteli ohjaa palvelutuotantoa toimimaan kuluttajamarkkinalla ominaisella tavalla asiakaslähteisesti. Asiakkaat usein täydentävät omaa palvelutarvettaan myös omalla rahoituksella. Se parantaa toimintakyvyn ylläpitoa ja vähentää tarvetta julkisesti rahoitetulle palvelulle ja investoinneille.

**Palvelusetelin arvon määrittäminen
oikealle tasolle on kaiken a ja o**

7.3. Palvelusetelin arvon tarkistaminen

Kun palveluseteli on otettu käyttöön, on tärkeää, että sen arvoa arvioidaan säännöllisesti. Sen arvon on pysyttävä ajassa mukana ja seurattava sote-kustannusten yleistä kehitystä. Palvelusetelin arvo on tarpeen sitoa sote-menojen kustannusindeksiin tai yleiseen elinkustannusindeksiin.

Palvelusetelin mahdollisen asiakkaan itse maksaman omavastuuosuuden tulee niin ikään olla ennustettava ja osuus kokonaispalvelun hinnasta ei saa nousta rapauttaen palvelusetelin mahdollistamaa valinnanvapautta.

Palvelusetelin arvon tarkistaminen sisältyy vaatimukseen arvon kohtuullisuudesta. Ei riitä, että palvelusetelillä on mahdollista ostaa palvelua silloin, kun asiakkaalle ensimmäistä kertaa myönnetään palveluseteli. Palvelusetelin arvoa tulee tarkistaa kustannusten noustessa. Palvelusetelin arvon on katettava koko asiakkaan tarvitseman palvelun hinnan.

Toimenpiteet:

25. Asiakkaan valinnanvapaudella palvelun vaikuttavuus ja laatu paranevat.

26. Asiakkaiden pääsy palveluihin nopeutuu ja palvelu kohdentuu oikeaan tarpeeseen.

27. Jokainen palveluntarvitsija on tietoinen mahdollisuudestaan valita palveluseteli.

28. Mahdollisimman monta palveluntuottajaa setelijärjestelmän piirissä. Silloin muodostuu kattava palveluverkosto ja terve kilpailu markkinoilla.

29. Ei kattohintaisia palveluseteliä. Asiakkaalle kannattaa jättää mahdollisuus täydentää omaa palveluntarvettaan myös omalla rahoituksella.

30. Palveluseteliä pitää tarjota asiakkaalle yhtenä vaihtoehtona, kun hoidon tuottajasta päätetään.

31. Palvelusetelien hinnat pitäisi määritellä mm. kotihoidossa ja tehostetussa palveluasumisessa asiakkaan tuentarpeen mukaan eikä yhdellä kiinteällä palvelusetelillä.

32. Palvelusetelien hinnoittelussa tulee ottaa huomioon alueelliset erot hyvinvointialueen sisällä, esim. etäisyydet, sairastavuus ja ikääntyminen.

33. Palvelusetelien kehittämiseen tulee ottaa palveluntuottajat mukaan jo suunnitteluvaiheessa.

Palvelusetelin arvo tulee tarkistaa vuosittain ja sen arvo tulisi sitoa sote-menojen kustannusindeksiin tai yleiseen elinkustannusindeksiin.

8. Yksityinen sektori julkisen sektorin kumppanina palvelutuotannossa

8.1. Ostopalveluvaltuutus käyttöön

Hyvinvointialueiden tulee ottaa käyttöön ostopalveluvaltuutus hyvinvointialueiden asiakastietojärjestelmissä, jotta potilastietojen käsittely helpottuisi.

Ostopalveluvaltuutus on asiakastietolain edellyttämä ominaisuus, jolla palvelusetelipalveluntuottaja tekee hyvinvointialueen rekisterinpitoon kuuluvat potilasasiakirjamerkinnot suoraan Kantarkistoon omasta potilastietojärjestelmästä. Valtuutuksen käyttöönotto helpottaa tietojen reaaliaikaisista käyttöä Kantapalveluiden kautta kaikkialla, missä asiakasta ikinä hoidetaan. Samalla tarve siirtää tietoja sähköpostitse tai postitse vähenee, ja tietoturvariski on pienempi. Hyvinvointialueiden tulisi rakentaa järjestelmiinsä soveltuva tuki ostopalveluvaltuutukselle.

Toimenpiteet:

34. Hyvinvointialue ottaa käyttöön ostopalveluvaltuutuksen.

8.2. Yritysten palvelut tulee olla samanarvoisena vaihtoehtona kuin oma tuotanto

Yritykset pitää ottaa tuottamaan sellaisia hyvinvointialueen järjestämiä palveluja, joissa niillä on kustannus- ja laatu.

Hyvinvointialueiden on otettava yritykset mukaan sekä perus- että erikoistason palveluiden tuotantoon niiden palveluiden osalta, joissa markkinahinnat alittavat hyvinvointialueiden oman tuotannon kustannukset. Hankinnan pääasiallisena välineenä hyvinvointialueet käyttävät palveluseteleitä tai kilpailutettuja ostopalveluista.

Monella hyvinvointialueella on tällä hetkellä haasteita esimerkiksi kuntoutustarpeen arviointiin pääsemisen kanssa – jonot ovat pitkiä tai arvioita tekeviä asiantuntijoita ei ole riittävästi. Kuntoutustarpeen arvio on ehtona esimerkiksi Kelan vaativalle lääkinnälliselle kuntoutukselle, ja tilanne aiheuttaa Kelan päätösten viivästymistä. Haasteena on lisäksi se, että palveluohjaus ei usein ole neutraalia ja asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittavaa, kun hyvinvointialue pyrkii turvaamaan sillä oman tuotantonsa. Hyvinvointialueiden tulee eriyttää palvelutarpeen arviointi palvelutuotannosta, ja kehittää kuntoutuksen arviointia esimerkiksi lausunтоваatimusten tarkoituksenmukaisuuden osalta.

Toimenpiteet:

35. Hyvinvointialue pitää ostopalvelua ja palveluseteliä samanarvoisena palveluna kuin itse tuottamaansa palvelua.

36. Hyvinvointialue tiedottaa asiakkaita mahdollisuudesta valita ostopalvelu tai palveluseteli.

Hyvinvointialueiden kannattaa ottaa yksityisen sektorin palvelut julkisen sektorin palvelutuotannon rinnalle.

Lääkehoidon arvioinneilla säästää päivystyskuluihin.

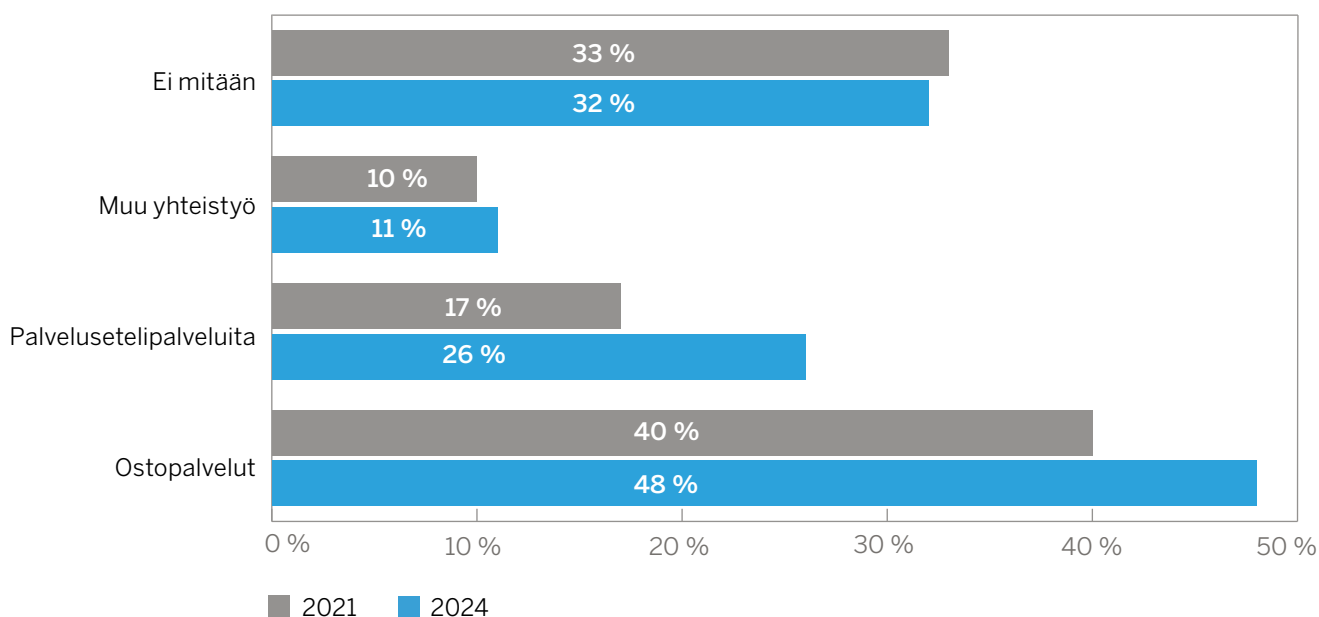
Jopa neljäsosa ikääntyneiden erikoissairaanhoidon päivystyskäynneistä johtuu lääkehoidon ongelmista. Terveydenhuollossa ei välttämättä ole aikaa käydä läpi lääkityksen kokonaisuutta, kun uusia lääkkeitä määrätään, eikä kokonaisuus ole kenenkään tiedossa. Lääkkeiden haitat voivat saada ikääntyneen hakeutumaan lääkärille kerta toisensa jälkeen.

Apteekkien lääkehoidon arviointi on palvelu, jossa käydään läpi kaikki lääkkeet, arvioidaan niiden soveltuvuus käyttäjän ikä ja sairaudet huomioiden, arvioidaan lääkkeiden yhteisvaikutukset sekä tehdään ehdotus

lääkehoitojen korjaamiseksi. Myöntämällä iäkkäille palvelusetelitä lääkehoidon arviointiin hyvinvointialue voi säästää merkittävästi päivystyskäynneissä ja muussa terveydenhuollossa.

Yrittäjien kyselyn mukaan julkinen sektori ostaa tällä hetkellä yrityksiltä erilaisia palveluita, joista ostopalveluiden osuus on merkittävin. Kuitenkaan kolmannes sote-yrittäjä ei ole päässyt yhteistyöhön hyvinvointialueiden kanssa. Kyselyn mukaan tilanne on kuitenkin parantunut vuodesta 2021, jolloin asiaa kysyttiin edellisen kerran.

Ostaako julkinen sektori palveluita yritykseltäsi?

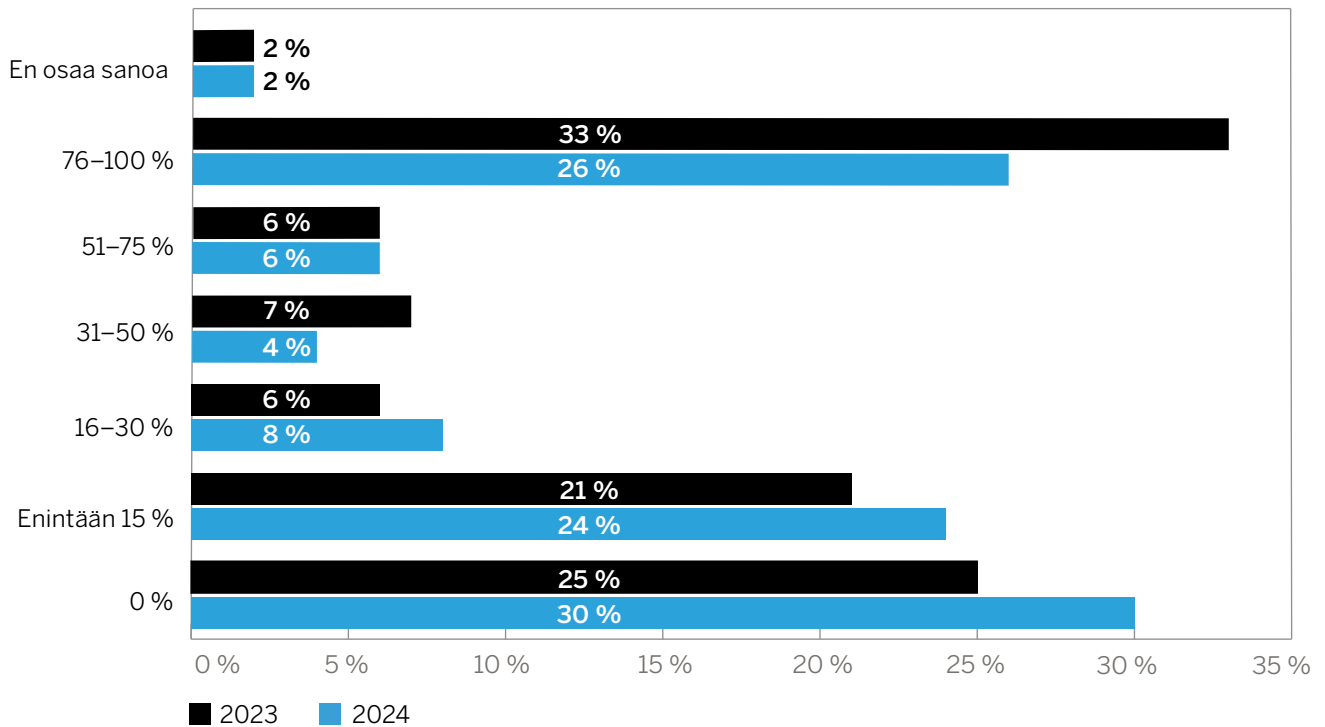
Lähde: Suomen Yrittäjien sote-kysely 2024 ja 2023.

Yksityisen sektorin tuottamat palvelut on keino tuottaa erilaisia palveluita kustannustehokkaasti ja laadukkaasti.

Suomen Yrittäjät kartoitti sote-yrittäjien tilannetta pian hyvinvointialueiden perustamisen jälkeen toukokuussa 2023. Tilanne selviää alla olevasta kuvasta. Voi todeta, että palveluita ostetaan joko merkittävästä tai ei juurikaan. Niiden yritysten osuus, jotka myyvät kaiken palvelutuotantonsa

julkiselle sektorille, on vähentynyt, ja samalla niiden yritysten osuus, jotka eivät myy lainkaan, on kasvanut. Yritysten mahdollisuudet tuottaa palveluita julkiselle sektorille ovat siten heikentyneet reilun vuoden takaisesta.

Mikä osuus yrityksenne liikevaihdosta tulee julkisen sektorin kautta?

Lähde: Suomen Yrittäjien sote-kysely 2024 ja 2023.

Yksityinen sektori on kustannustehokas palveluiden tuottamisessa. Hyvinvointialueiden kannattaa panostaa yhteistyöhön yksityisten palveluntuottajien kanssa.

Optikkoliikkeet tuottamaan valikoituja moniammatillisia palveluja.

Optikkoliikkeiden moniammatilliset tiimit mukaan tuottamaan:

- Perusterveydenhuollon silmäterveyden hoidontarpeen arvioinnit (optometriisti & silmälääkäri)
- Hoidontarpeen arviointiin perustuvat silmätautien erikoislääkärikonsultaatiot
- Koululaisten näöntutkimukset (optometriisti & silmälääkäri)
- Kroonisten silmäsairauksien (glaukooma, diabeettinen retinopatia, ikärappeumat) seuranta- ja seulontapalvelut
- Silmälaboratoriopalvelut (mm. kuvantamiset, näkökentät, silmänpaineet)

Palveluseteli laskee koululaisten näöntutkimusten kustannuksia ja parantaa saatavuutta

Kun hyvinvointialue ottaa käyttöön palvelusetelin koululaisten näöntutkimuksiin ja hyödyntää toteutuksessa ensisijaisena palveluntarjoajana optometristia (optikko, jolla on rajattu lääkkeenmääräämisoikeus) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen menetelmäkäsikirjan mahdollistamalla tavalla, voivat koululaisen vanhemmat valita haluamansa palveluntarjoajan kotipaikkakuntansa optikkoliikkeestä.

Optometristi voi tutkia yli 8-vuotiaan lapsen näön, jos

kouluterveydenhoitaja epäilee näköongelmien johtuvan tavanomaisesta silmälasitarpeesta.

Optometristin käyttö näöntutkimuksissa, suoraan silmätautien poliklinikalle tai silmätautien erikoislääkärin tutkimuksiin lähettämisen sijaan, säästää hyvinvointialueen kustannuksia Näkeminen ja silmäterveys NÄE ry:n 11/2024 toteuttaman seurannan mukaan 53,8 %. Lisäksi näöntutkimukseen pääsee käytännössä heti aikaisemman kuukausien jonottamisen sijaan.

Fysioterapian suoravastaanotto on vaikuttava ja kustannustehokas ratkaisu tuki- ja liikuntaelinongelmien hoitoon. Se tulee mahdollistaa hyvinvointialueiden palveluvalikoimassa.

Fysioterapian suoravastaanottokäytäntö, jossa potilas hakeutuu suoraan fysioterapiarytykseen ilman lääkärin lähetystä, purkaa hoitojonoja tehokkaasti. Tällaisen hoitopolun kustannus on jopa 80 prosenttia pienempi verrattuna tilanteeseen, jossa esimerkiksi niska- tai selkävaurio kärsivä potilas hakeutuu ensin lääkäriin ja kuvantamisen palveluihin.

Tällä hetkellä vain joka kymmenes fysioterapian suoravastaanotosta hyötyvä potilas hakeutuu suoraan

fysioterapiaan. Fysioterapeutin suoravastaanotossa yritykset ovat alihyödynnetty resurssi, vaikka voivat tuottaa palvelua kustannustehokkaasti ja laadukkaasti. Aikaisemmin sairaanhoitopiireillä oli toimivia ja vaikuttavia yhteistyöjärjestelyjä varsinkin haja-asutusalueilla toimivien fysioterapiaryitysten kanssa. Vastaavat toimintamallit pitäisi ottaa uudestaan käyttöön ja ohjata potilaita niihin järjestelmällisesti.

8.3. Ostolaskudata avoimeksi

Hyvinvointialueiden ostolaskudata on julkista tietoa, mutta valitettavasti vain osa hyvinvointialueista julkaisee sen avoimesti. Yrittäjien mielestä ostolaskudatan julkaiseminen on keskeinen keino lisätä avoimuutta julkisten varojen käytössä ja parantaa luottamusta hyvinvointialueiden toimintaan. Avoin ostolaskudata antaa yrityksille arvokasta tietoa hyvinvointialueiden hankinnoista, mikä auttaa niitä osallistumaan tarjouskilpailuihin tehokkaammin.

Ostolaskudatan julkistaminen auttaa yrityksiä ymmärtämään paremmin hyvinvointialueiden hankintakäytäntöjä ja -tarpeita. Tämä parantaa yritysten valmiuksia tehdä kilpailukykyisiä tarjouksia ja osallistua julkisiin hankintoihin. Lisäksi se edistää tervettä kilpailua ja varmistaa, että julkiset varat käytetään mahdollisimman tehokkaasti.

Suomen Yrittäjät kannustaa kaikkia hyvinvointialueita julkaisemaan ostolaskudatansa avoimesti. Tämä edistää läpinäkyvyyttä ja mahdollistaa kansalaisten ja yritysten tarkemman seurannan siitä, mihin verovaroja käytetään. Avoimuus ostolaskudatan osalta on tärkeä askel kohti vastuullisempaa

ja tehokkaampaa julkisten varojen käyttöä, joka hyödyttää koko yhteisöä.

Avoin ostolaskudata mahdollistaa myös sen, että hyvinvointialueet voivat oppia toisiltaan ja omaksua parhaita käytäntöjä hankinnoissaan. Kun kaikki tieto on avoimesti saatavilla, voidaan tunnistaa tehokkaita toimintamalleja ja levittää niitä laajempaan käyttöön. Tämä ei ainoastaan paranna julkisten varojen käyttöä, vaan myös lisää hyvinvointialueiden kykyä tarjota laadukkaita palveluita asukkaalleen.

Hyvinvointialueiden tulee ottaa avoimuus ja läpinäkyvyys toimintansa peruspilareiksi. Ostolaskudatan julkistaminen on konkreettinen askel tähän suuntaan. Yrittäjät kehottaa kaikkia hyvinvointialueita ryhtymään tähän toimenpiteeseen viipymättä. Näin voimme yhdessä rakentaa luottamusta ja varmistaa, että verovarojen käyttö on tehokasta ja vastuullista.

Toimenpiteet:

37. Hyvinvointialue päättää julkistaa ostolaskudatansa

38. Hyvinvointialue hyödyntää ostolaskudatasta saatavaa tietoa tehokkaasti.

9. Yhteistyö sidosryhmien kanssa

9.1. Yhteistyöfoorumit

Sujuva ja välitön yhteistyö hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien yritysten kesken on hyvinvointialueen menestymisen kannalta tärkeää. Hyvinvointialueille on jo perustettu yhteistyöfoorumi, jossa on hyvinvointialueen edustajia sekä alueen yrittäjiä. Tärkeää on, että yhteistyöfoorumi perustetaan jokaiselle hyvinvointialueelle ja vuoropuhelu alueen yrittäjien kanssa on jatkuvaa ja hedelmällistä. Foorumilla voi olla mikä tahansa muukin nimi, kuten esim. palveluntuottajaraati.

Foorumeissa kannattaa nostaa esiin päätöksentekoon tulevia asioita, kuten esimerkiksi palveluiden tuotantoon tai palveluverkkoon liittyviä asioita. Foorumeissa hyvinvointialueiden on mahdollista saada yrittäjien palautetta siitä, miten yritykset voisivat toimia hyvinvointialueen kumppanina tai välittää tietoa alueen yritysten edustajina.

Erityisesti hankintoihin liittyvät asiat kannattaa nostaa foorumeissa esiin. Myös palveluseteliin liittyvät pohdiskelut kannattaa ottaa foorumeissa esille, kuten myös esimerkiksi palvelusetelin hinnan määrittäminen.

Tärkeänä asiakokonaisuutena foorumiin tehtävinä voi myös olla yritysvaikutusten arviointi. Tällöin päätöksentekoon tulevia asioita, joilla arvioidaan olevan yritysvaikutuksia, voidaan käsitellä foorumissa ja saada foorumin kannanotto päätettävään asiaan.

Toimenpiteet:

39. Hyvinvointialue perustaa yhteistyöfoorumin, jossa se käy avointa vuoropuhelua alueen yritysten ja niitä edustavien tahojen kanssa.

9.2. Elinvoimalupaus

Hyvinvointialueiden ja alueen yrittäjien välinen elinvoimalupaus on keskeinen tekijä alueellisen talouden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Lupaus solmitaan hyvinvointialueen ja alueen yrittäjäjärjestön kesken ja se perustuu vahvaan kumppanuuteen ja yhteisiin tavoitteisiin, joiden avulla voidaan var-

mistaa, että hyvinvointialueet ja paikalliset yritykset tukevat toisiaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Elinvoimalupauksen ytimessä on sitoutuminen yhteistyöhön ja avoimeen vuoropuheluun. Hyvinvointialueita kehitetään palveluita ja ratkaisuja, jotka vastaavat paikallisiin tarpeisiin. Yhteistyön avulla voidaan hyödyntää molempien osapuolten asiantuntemusta ja resursseja tehokkaasti.

Tärkeä osa elinvoimalupauksista on paikallisten yritysten tukeminen julkisissa hankinnoissa. Hyvinvointialueet sitoutuvat jakamaan hankintoja tarkoituksenmukaisesti osiin, jotta myös pk-yrityksillä on mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuihin. Tämä lisää kilpailua, parantaa palveluiden laatua ja tukee paikallista elinkeinoelämää.

Elinvoimalupaus sisältää myös sitoutumisen paikallisen työllisyyden edistämiseen. Hyvinvointialueet ja yrittäjät tekevät yhteistyötä luodakseen työpaikkoja ja koulutusmahdollisuuksia alueen asukkaille. Tämä edistää alueen taloudellista kasvua ja parantaa asukkaiden hyvinvointia.

Avoimuus ja läpinäkyvyys ovat keskeisiä periaatteita elinvoimalupauksessa. Hyvinvointialueet julkaisevat ostolaskudatansa avoimesti, mikä mahdollistaa yritysten ja kansalaisten seurata, mihin julkiset varat käytetään. Tämä lisää luottamusta ja varmistaa, että verovaroja käytetään tehokkaasti ja vastuullisesti.

Elinvoimalupauksen avulla voidaan myös edistää innovaatioita ja kehittää uusia ratkaisuja hyvinvointipalveluiden tuottamiseen. Yhteistyössä yrittäjien kanssa hyvinvointialueet voivat hyödyntää uusia teknologioita ja toimintatapoja, jotka parantavat palveluiden laatua ja kustannustehokkuutta.

Hyvinvointialueiden ja alueen yrittäjien välinen elinvoimalupaus on avainasemassa alueellisen talouden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhteistyö, avoimuus ja sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin luovat vahvan perustan, joka hyödyttää sekä hyvinvointialueita että paikallisia yrityksiä, ja ennen kaikkea alueen asukkaita.

Toimenpiteet:

40. Hyvinvointialue tekee elinvoimalupauksen, jossa se sitoutuu yhteistyöhön ja avoimeen vuoropuheluun alueen yritysten ja niitä edustavien tahojen kanssa.

10. Sote-sanasto

Keskustelua sote-uudistuksesta vaikeuttaa se, että alalla yleisesti käytettyjä termejä ei ole määritelty selkeästi tai ne ymmärretään tahattomasti tai tarkoituksella eri tavalla. Julkisessa keskustelussa sekoitetaan turhan usein henkilöstövuokraus ja ostopalvelut. Kysymys on kuitenkin eri asioista.

Henkilöstön vuokraus: Työnantaja täydentää henkilöstöresurssejaan vuokraamalla työvoimaa. Vuokratyöntekijä, esimerkiksi lääkäri tai sairaanhoitaja, toimii vuokraajan toimitiloissa, työkaluilla, materiaaleilla ja työnjohdon alaisuudessa. Työntekijän välittänyt yritys vastaa palkan ja siihen liittyvien sivukulujen maksamisesta. Vuokratyövoimaa käytetään paikkaamaan väliaikaista henkilöstövajetta. Se on todella harvoin pitkäaikainen ratkaisu.

Ostopalvelu: Yhteisö tai yritys hankkii toiselta toimijalta palvelun tai palvelukokonaisuuden, esimerkiksi kaihileikkauksen. Palvelun toteuttaja / työntekijä toimii ostopalvelun myyneen tuottajan työnjohdon alaisuudessa, tiloissa, laitteilla ja materiaaleja hyödyntäen. Palvelun myyjä vastaa työntekijän palkanmaksusta ja kaikista palvelun tuottamiseen liittyvistä kuluista. Se laskuttaa ostajaa etukäteen sovitun mukaisesti. Ostopalvelut / alihankinta ovat varsin yleisiä lähes kaikilla toimialoilla. Ostopalvelu- ja alihankintasopimukset voivat olla hyvinkin pitkäkestoisia. Ostopalveluita kannattaa hyödyntää silloin, kun kyseinen palvelu tulisi itse tuotettuna kalliimmaksi.

Asiaksmaksu: Asiaksmaksu on euromäärä, jonka hyvinvointialueen sote-palveluita tarvitseva maksaa niitä käyttäessään. Julkisen sektorin asiakasmaksuja säännellään laeilla. Soten asiakasmaksut kattavat yleensä vain pienen murto-osan käytetyn palvelun tuottamisesta aiheutuneista kustannuksista. Julkisen sektorin perusterveydenhuollon kokonaiskustannuksista asiakasmaksuilla katetaan alle 10 prosenttia. Asiaksmaksu ei siten ole sama kuin kyseisen palvelun hinta.

Tuotantokustannus: Tuotantokustannus muodostuu hyödykkeen – palvelun tai tuotteen – tuottamisesta aiheutuneiden kustannusten summana. Jotta

saadaan tietää palvelun oikea tuotantokustannus, on laskelmaan sisällytettävä kaikki palvelun tuottamiseen sitoutuneet kustannukset. Esimerkiksi terveyskeskuslääkärin 20 minuutin vastaanoton tuotantokustannus on noin 100 euroa.

Järjestämisvastuu: Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen ja tuottaminen ovat kaksi eri asiaa. 1.1.2023 sote-palveluiden järjestämisvastuu siirtyi 21 hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille. Ne vastaavat siitä, että niiden asukkaat saavat tarvitsemansa sote-palvelut, joihin he ovat oikeutettuja. Järjestämisvastuu ei tarkoita sitä, että hyvinvointialueiden tarvitsisi tuottaa kaikki vastuullaan olevat palvelut itse. Ne voivat myös hankkia kyseisiä palveluita muilta palveluntuottajilta.

Integraatio: Sote-palveluiden integraatiolla tarkoitetaan kyseisten palveluiden sujuvaa yhteensovittamista. Siitä hyötyvät erityisesti ne, jotka tarvitsevat sekä sosiaali- että terveyspalveluita. Hyvinvointialueilla ja Helsingin kaupungilla on järjestämisvastuullisina toimijoina velvollisuus huolehtia integraation toteuttamisesta. Integraatio ei tarkoita sitä, että kaikki sote-palvelut täytyisi tuottaa samassa toimipisteessä.

Hoidon porrastus: Hoidon porrastuksen ydintavoite on luoda laadukkaan hoidon kokonaisuus, jossa potilaan etu sekä eri hoitoportaiden ja yhteiskunnan intressit ovat tasapainossa ja resurssit optimaalisessa käytössä. Keskeistä hoidon porrastuksessa on perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon voimavarojen hyödyntäminen siten, että potilas hoidetaan näyttöön perustuvan lääketieteen menetelmin oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa.

Rajalaki: Niin sanotulla terveydenhuollon rajalaki on implementoitu suomalaisen lainsäädäntöön EU:n direktiivi rajat ylittävistä terveydenhuollosta (2011/24/EU). Uudistettu rajalaki tuli voimaan 1.1.2023. Sen nojalla toiseen EU-maahan hoitoon hakeutuvalle korvataan jälkikäteen hoidosta aiheutuvat kustannukset sen mukaan, mitä vastaava hoito olisi hänelle maksanut oman hyvinvointi-

alueen tuottamana. Matkakustannukset ja julkisen sektorin asiakasmaksu sekä hyvinvointialueen tuotantohinnan ylittävät kustannukset jäävät potilaan itsensä maksettavaksi.

Liikelaitos: Julkisen sektorin (valtion, hyvinvointialueen tai kunnan) omistama liiketoimintaa harjoittava organisaatio. Sen toiminta rahoitetaan maksutuloilla. Esimerkkejä ovat laboratorio- ja työterveysliikelaitokset.

Inhouse-yhtiö: Inhouse-yhtiö on valtion, hyvinvointialueiden tai kuntien omistama ja niiden määräysvallassa oleva, tavallisesti osakeyhtiö, jolta tehdyt hankinnat voidaan toteuttaa niin sanottuina sidosyksikköhankintoina ilman hankintalain mukaista kilpailutusta.

Yhteishankintayksikkö on hankintalain 4 §:n mukainen julkisen sektorin yksikkö, joka tarjoaa yhteishankintoja ja mahdollisesti hankintojen tukitoimintoja sen suoraan tai välillisesti omistaville hankintayksiköille tai sellaisille hankintayksiköille, joilla on oikeus käyttää sen palveluita.

Suorahankinnalla tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö julkaisematta hankintailmoitusta valitsee menettelyyn mukaan yhden tai usean toimittajan, jonka kanssa se neuvottelee sopimuksen ehdoista. Hankintayksikkö tekee siis hankinnan järjestämättä tarjouskilpailua.

Pääsääntönä hankintalaissa kuitenkin on kaikkien julkisten hankintojen kilpailuttaminen. Suorahankinta on poikkeus pääsäännöstä. Syy suorahankinnan toteuttamiseen on aina todettava ennalta, ja se on perusteltava hankintapäätöksessä tai siihen liittyvässä muussa asiakirjassa.

yrittajat.fi

Facebook: @suomenyrittajat

Instagram: suomenyrittajat

X: @suomenyrittajat

